

Tallinna Ülikool
Informaatika Instituut

Marju Marjak

**FUNKTSIONAALSET LUGEMISOSKUST ARENDAVAD
INTERNETIOHUTUSE TUNNIKAVAD III
KOOLIASTMELE**

Magistritöö

Juhendaja Erika Matsak, PhD

Autor: ,, ,, 2011
Juhendaja: ,, ,, 2011
Instituudi direktor: ,, ,, 2011

Tallinn 2011

Autorideklaratsioon

Deklareerin, et käesolev magistritöö on minu töö tulemus ja seda ei ole kellegi teise poolt varem kaitsmisele esitatud. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(kuupäev)

(autor)

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. ÜLEVAADE TEEMAKOHASTEST UURINGUTEST	6
2. METOODIKA	9
3. HETKEOLUKORRA ANALÜÜS.....	11
3.1. Funktsionaalse lugemisoscuse statistilised andmed.....	11
3.2. Internetiohtude klassifikatsioon.....	13
3.3. Internetiohutuse õppematerjalid	16
3.4. Õpetajate uuringu tulemused	28
4. VÕIMALUSED FUNKTSIONAALSE LUGEMISOSCUSE ARENDAMISEKS INFORMAATIKATUNNIS.....	33
5. TUNNIKAVA	36
KOKKUVÕTE.....	41
SUMMARY: Lesson Plans Improving the Skills of Functional Reading in the Third School Stage on the Topic of Internet Safety	43
KASUTATUD MATERJALID.....	44
LISAD	47
Lisa 1 Põhikooli emakeele ja kirjanduse eksami kolme aasta tulemused	47
Lisa 2 Kaaskiri ja õpetajate küsimustik.....	48
Lisa 3 Küsitluse tulemused agressiivsete, seksuaalsete, ideoloogiliste ja äriliste internetiohtude kohta	51
Lisa 4 Tunnikavad	53
Lisa 5 Õpilaste loodud koomiksid	67

SISSEJUHATUS

Teema "Funktsionaalsed lugemisoskust arendavad internetiohutuse tunnikavad III kooliastmele" kasvas välja kahest probleemsest valdkonnast: internetiohutus ja funktsionaalne lugemisoskus. Internetiohutus kätkeb endas järgmisi valdkondi - ohud arvutile (viirused, troojalased jms), ohud inimesele (ahistaja, kiusaja, pettur) ja ohud informatsioonile (nuhkvara, *phishing*, häkker, identiteedi vargus) (Pihl: 10). Käesolevas töös on käsitletud inimesele suunatud ohtusid. Internetikasutaja peab hindama temale suunatud ohtusid sageli iseseisvalt, näiteks interneti ohutuse kohta saadaolevate materjalide põhjal. Funktsionaalne lugemisoskus on oskus mõista ja kasutada loetut (Pandis, Vernik-Tuubel 2005: 173). Inimene, kes ei mõista teksti, seab ennast, oma lähedasi ja/või vara eeldatavalt suuremasse ohtu. Selleks et internetikasutaja suudaks ohutuse teksti analüüsida ja teha selle põhjal õigeid otsuseid, tuleb teksti koostamisel arvestada tema funktsionaalse lugemisoskuse tasemega.

Internetiohutus on jätkuvalt aktuaalne teema. Internet on olnud eestlastele vabalt kättesaadav kakskümmend aastat. Nii pikaajalise kogemusega peaks kaasnema turvaline kasutamisoskus, mida paraku ei ole kinnitanud teostatud uuringud: *EU Kids Online I* (2006-9), *EU Kids Online II* (2010), TNS Emori uuring "Õpetajate ja õpilaste teadlikkus ning suhtumine internetiohtudesse"(2010), Eurostati uuringu *Nearly one third of internet users in the EU27 caught a computer virus* alamuuring *Children and internet security* (2011), Eurobaromeetri uuring *Towards a safer use of the Internet for children in the EU – a parents' perspective* (Eurobarometer 2008).

Sõna "internetiohutus" guugeldamine annab palju vasteid, mille seast leiab näpunäiteid, veebilehti, videoid nii noortele, nende vanematele kui ka õpetajatele. Seejuures on probleemi ennetamiseks ja lahendamiseks teinud tööd nii riiklikud asutused (nt Politsei- ja Piirivalveamet, Sotsiaalministeerium, Pelgulinna kool jt) kui ka kodanikuühendused (nt MTÜ Arvutikaitse, MTÜ Lastekaitse Liit jt).

Näiteks *EU Kids Online* projekti ja selle jätkuprojekti keskmes oli Euroopa 9-16 aastaste laste internetikasutamine: tegevused, riskid, turvalisus. Mõlemas projektis tõdetakse, et

Eesti noored ei oska ennast internetis piisaval määral kaitsta (Aasaru 2010). 2009. aastal registreeriti ligi 400 küberkelmuse juhtu (Kahu 2010), millest pole puutumata jäänud ka alaealised. Nende ärakasutamise ilmekaimaks näiteks on 2008. aastal Eestit vapustanud nn hispaanlanna juhtum.

Haridusministeerium on kinnitanud õppekava, mille informaatika ainekavas on sätestatud teemakohased tingimused. 2011. aastal kehtima hakanud põhikooli ja gümnaasiumi seaduse informaatika ainekavast haakub käesoleva uurimistööga teema Internet suhtlus- ja töökeskkonnana. Lisaks puudutatakse internetiga seonduvaid teemasid Keele ja kirjanduse ning Ühiskonnaõpetuse ainekavades.

Teostatud uuringud kinnitavad, et riiklikul ja kodanikuühiskonna tasandil tehtud ennetustöö ei ole toonud ootuspäraseid tulemusi. Teema on aktuaalne, ohutuslaseid materjale on koostanud asjatundjad, need on vabalt kättesaadavad. Eeltoodud kaalutlustest võib järeldada, et materjalid pole piisavalt atraktiivsed ja/või edastatav sõnum jääb sihtgrupile arusaamatuks.

Sellest tuleneb käesoleva uurimistöö teine valdkond - funktsionaalne lugemisokus. Ene-Mall Vernik (2001) on öelnud funktsionaalse lugemisokuse kohta järgmist: "Igas aines on vaja teksti mõista." Selle kujundamist peetakse eelkõige emakeele õpetuse ülesandeks, kuigi vajadus selle arendamiseks on kõikides õppeainetes. Näiteks kui eesmärgiks on suurendada internetiohutust, siis tuleb õppematerjalide koostamisel paratamatult arvestada sihtgrupi funktsionaalse lugemisokusega.

PISA uuringutes (2006, 2009) on hinnatud eesti noorte lugemisokust heaks, kuid lähemal vaatlusel ilmneb, et teksti oskab analüüsida ja sünteesida vaid 6% noortest (Henno jt 2007: 124-125; Tire jt 2010: 73). Seda kinnitavad ka 2010. a. põhikooli emakeele riigieksami tulemused (Hennoste 2010: 1, 5).

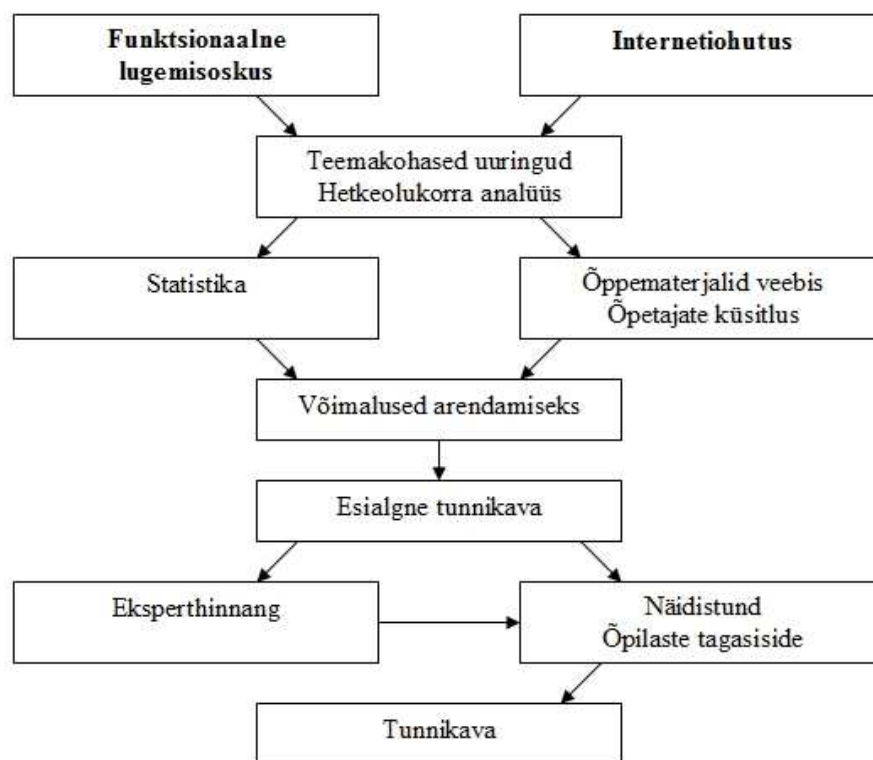
Eelnevast püstitub uurimistöö keskne küsimus: millised võimalused on funktsionaalse lugemisokuse arendamiseks informaatikatunnis ning kuidas tõsta selle abil noorte internetiohutuse alast teadlikkust? Töös on keskendutud III kooliastmele ning mitmel põhjusel. Esiteks kasutab see vanusegrupp internetti kõige aktiivsemalt (96% 9-16aastastest) (EU Kids Online 2010: 7). Teiseks on tegemist isiksuse väljakujunemise

perioodiga, mis võimaldab õpetuse kinnistada käitumismalliks (Krull 2000: 142). Kolmandaks on teema põhikoolis käsitlemise eeliseks suurem auditoorium kui näiteks gümnaasiumis.

Autori eesmärgiks on koostada internetiohutuse alane funktsionaalset lugemisoskust arvestav ja seda ühtlasi arendav tunnikava III kooliastmele. Funktsionaalne lugemisoskus on läbiv teema õppekavades, mille kaudu on ühtlasi võimalik täita erinevate ainekavade info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate rakendamise nõudeid. Järgnevalt on esitatud töö peamised etapid:

- funktsionaalse lugemisoskuse teooria;
- olemasolevate õppematerjalide analüüs;
- võimalused funktsionaalse lugemisoskuse arendamiseks informaatikatunnis;
- uuring õpetajate seas - senine praktika, hinnangud, ootused;
- tunnikava loomine;
- tunnikava hindamine ning vajadusel täiendamine/parandamine.

Joonisel 1 on esitatud töö kesksete temade omavaheliste seoste skeem

Joonis 1. Töö kesksete temade omavaheliste seoste skeem

1. ÜLEVAADE TEEMAKOHASTEST UURINGUTEST

Antud peatükis on toodud ülevaade asjakohastest uuringutest, millest põhjalikumalt on käsitletud põhikooli eesti keele ja kirjanduse eksami, PISA testi ning *EU Kids Online* tulemusi.

III kooliastme funktsionaalset lugemisoskust mõõdab riiklikul tasandil 9. klassi lõpus läbiviidav eesti keele ja kirjanduse eksam, rahvusvahelisel tasandil PISA (*Programme on International Student Assessment*) - Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) rahvusvaheline õpilaste hindamisprogramm.

Põhikooli eesti keele ja kirjanduse eksam muutus funktsionaalset kirjaoskust kontrollivaksksamiks 1998. aastal. Ülesannetega on kontrollitud õpilase oskust mõista teksti sisu ja üksikasju ning kirjandusteooria tundmist. 2010. aasta eksami analüüs on järgmine: eksamitöö keskmine tulemus 70,72 punkti (2009 – 68,75). Paremini lahendasid õpilased töö lugemisosa, mille eest saadi keskmiselt 79,45% punktidest (2009 – 76,88%). Kirjutamisosa oli õpilastele tavapäraselt raskem, keskmine tulemus 66,97% punktidest (2009 – 65,27). Analüüsides on läbivalt tõdetud, et sisulised küsimused on olnud õpilastele jõukohased, kuid teksti üksikasjade analüüs ja süntees on valmistanud raskusi. (Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus)

PISA 2006. a testi rõhuasetus oli loodusteadustel, kuid lisaks uuriti teisi valdkondi ning teostati taustauuring. 2009. aastal oli põhivaldkonnaks lugemine. Mõlemal aastal olid Eesti noored funktsionaalse lugemisoskuse tasemelt 13. kohal maailmas. Sellega kuulub Eesti nende riikide hulka, kelle tulemus on statistiliselt olulisel määral kõrgem kõikide maade keskmisest näitajast. Lugemisoskuse hea tase puudutab nõrga tasemega (baastase) õpilasi, samal ajal kui kõrgeimale tasemele jõudnud õpilaste osakaal oli mõlemal aastal sama - 6%. (Henno jt 2007: 124-125; Tire jt 2010: 6-73)

Noorte käitumist internetis on uuritud peamiselt rahvusvahelisel tasandil. Projekt *EU Kids Online* koondab enam kui 20 Euroopa riigi teadlasi, kes tegelevad eelkõige laste ja noorte uue meedia kasutuse uurimisega. Uuring *EU Kids Online I* hõlmas ajavahemikku 2006-

2009 ja *EU Kids Online II* 2009-2011. Kuna projekti *EU Kids Online II* lõpparuanne väljastatakse 2011. suvel, siis on käesolevas töös kasutatud 2010. sügisel koostatud tulemusaruannet. Projektide eesmärgiks oli kaardistada ja võrrelda erinevate Euroopa riikide laste ja noorte kogemusi Interneti ja teiste online-tehnoloogiate kasutamisel. Esimeses projektis uuriti 6-17aastaseid noori, teises 9-16aastaseid, kusjuures mõlemas projektis intervjueriti ka lapsevanemaid. (EU Kids Online 2009, 2010)

EU Kids Online I peamistes uurimistulemustes tõdetakse, et laste internetikasutus on tõusuteel, kuid enamikes riikides mõjutab internetikasutust sotsiaal-majanduslik ebavõrdsus. Riskide järjestus on sarnane kõikides Euroopa riikides - kõige levinumaks ja ohtlikumaks peetakse internetikeskkonnas isikuandmete levitamist. Online-tuttavaga silmast-silma kohtumist ei peeta eriti riskantseks, ehkki see on uuringust tulenevalt üks suurimaid ohte. (EU Kids Online 2009)

EU Kids Online II tulemusaruandest ilmneb, et internetikasutus on muutunud laste igapäevaelu lahutamatuks osaks. Võttes arvesse kõiki riske, on 41% Euroopa 9-16aastastest kokku puutunud vähemalt ühe ohuga, kusjuures kõik riskid suurenevad vanusega. Märkimist väärib, et laste hinnangul ei kaasne riskiga tingimata kahju. Võrreldes teiste riikidega on Eestis kõige rohkem neid lapsi, kes on kogenud üht või enam riski. Internetis end millestki häirituna tundnud laste osakaalu poolest on Eesti Taani järel 2. kohal. (EU Kids Online 2010)

TNS Emori uuringu "Õpetajate ja õpilaste teadlikkus ning suhtumine internetiohtudesse" põhieesmärgiks oli tuvastada õpilaste ja õpetajate teadlikkus, suhtumine ja kokkupuude internetiohtudega ning selle teema käsitlemine koolis. Uuringust ilmnas, et noored oskavad nimetada erinevaid ohte, millega internetis võib kokku puutuda, kuid neid ei seostata ohtudena. Uuringus hinnati oluliseks suurendada elanike teadlikkust internetis varitsevatest ohtudest, ent lisaks ennetustööle tähtsustati ka juhtnööride andmist selle kohta, kuidas toimida ja kust abi otsida, kui midagi on juhtunud. Sellest tundsid puudust nii õpilased, õpetajad kui ka lapsevanemad. (TNS Emor 2010)

Turvalisema interneti päeva (*Safer Internet Day*) raames koostatud Eurostati uuringu *Nearly one third of internet users in the EU27 caught a computer virus* osas *Children and internet security* tuuakse välja perede osakaal, kus laps/lapsed on viimase 12 kuu jooksul

külasthanud sobimatuid veebilehti või suhelnud potentsiaalselt ohtlike isikutega ning nende perede osakaal, kus laste valikuid internetis piirab vanemlik järelevalve või veebifiltreerimise programm. Eesti vastavad näitajad on 6 ja 12%, millest jäeldub, et eesti laste ohustatus on Euroopa Liidu keskmisest (5%) mõnevõrra suurem ning vanemate järelevalve laste internetikasutuse üle keskmisest näitajast (14%) väiksem (Eurostat 2011: 3).

Eurobaromeetri uuring *Towards a safer use of the Internet for children in the EU – a parents' perspective* viidi läbi 2008. aastal lastevanemate seas. Tulemustest selgus, et Eesti ja Leedu vanemad tunnevad kõige vähem huvi oma laste tegemiste vastu internetis (Eurobarometer 2008).

2. METOODIKA

Selles peatükis esitatakse magistritöö metoodika.

Antud arendusuuringu etapid on toodud alljärgnevalt.

- Probleemi püstitus ja analüüs - selles etapis sõnastatakse uuringu vajadus ja eesmärgid, tehakse ülevaade teemakohastest uuringutest, hangitakse funktsionaalse lugemisoskuse statistilised andmed, klassifitseeritakse internetiohud, analüüsitakse olemasolevate interneti õppematerjalide asjakohasust jne.
- Arendusprotsess:
 - Tehakse õpetajate küsitlus senise praktika ja probleemide tuvastamiseks (kirjeldava statistika vormis).
 - Täiendatakse analüüsi osa vastavalt küsitluse tulemustele.
 - Töötatakse välja võimalused funktsionaalse lugemisoskuse arendamiseks informaatikatunnis, disainitakse ja luuakse tunnikava.
 - Esitatakse tunnikava hindamiseks ekspertgrupile, tehakse kavasse vajalikud täiustused ja parandused, korraldatakse näidistund tunnikava testimiseks, hinnatakse sihtgrupi tagasisidet (kirjeldavas vormis), mida arvesse võttes vormistatakse tunnikava lõplikult.
- Kokkuvõtete tegemine - selles etapis esitatakse kokkuvõtvalt uuringu tulemused ning antakse soovitusi tunnikava rakendamiseks.

Uuringu etappide vahelisi seoseid on skemaatiliselt kirjeldatud sissejuhatuse lõpus. Järgnevalt täpsustatakse arendusuuringu metoodika olulisemaid aspekte.

Olemasoleva materjali analüüsiks kasutatakse kvalitatiivset tekstianalüüsi. Eritletakse teemakohaseid uuringuid, raamatuid ja veebilehekülgi, esitatakse väljavõtteid ja viidatakse dokumentidele.

Küsitluse valimiks on III kooliastme (7.-9. klassi) informaatikaõpetajad, kellelt soovitakse teada, milliseid internetiohtusid puudutavaid teemasid käsitletakse, milliseid tekstitüüpe ja

õppevahendite tüüpe kasutatakse, milliseid allikaid kasutatakse ja kuidas ollakse teemadekäsitlusega allikates rahul. Andmeanalüüs toimub kirjeldava statistika vormis, millest piisab tunnikava ettevalmistamiseks.

Tunnikava hõlmab kokku nelja informaatikatundi, mis on proportsioonis teema käsitlusulatusega ainekavas. Tunnikava esitatakse hindamiseks ekspertgrupile ja seda täiendatakse vastavalt saadud tagasisidele. Seejärel viiakse üks tund neljast läbi näidistunnina. Näidistunni teemaks on valitud seksuaalsed ohud, sest selle päevakajalise valdkonna kohta on internetis kõige vähem iseseisvaks lugemiseks sobivat materjali. Näidistundi testitakse 9. klassi õpilastel, sest tegemist on III kooliastme lõpuklassiga. Näidistunni läbiviija hindab kirjeldavas vormis tunni tulemust (õpioskused, ajakavast kinnipidamine, tunni eesmärkide täitmine jne), mida võtab arvesse tunnikava lõplikul vormistamisel.

Ainult tunnikavade rakendamise põhjal pole otstarbekas hinnata õpilaste funktsionaalse lugemisoskuse arengut, sest funktsionaalse lugemisoskuse arendamine on läbiv teema õppekavades ning õpilaste areng on sellest tulenevalt pidev. Lähtuvalt informaatika ainekavast pole funktsionaalse lugemisoskuse arendamine prioriteetne ega eraldi õpioskusena hinnatav.

3. HETKEOLUKORRA ANALÜÜS

Antud peatükk on jagatud kahte ossa. Esimeses osas tutvustatakse funktsionaalse lugemise hetkeolukorda ning teises osas antakse ülevaade internetiohutusega seotud õppmaterjalidest.

3.1. Funktsionaalse lugemisoscuse statistilised andmed

Lugemisoscust defineeritakse järgmiselt: lugemisoscus on kirjalike tekstide mõistmine, kasutamine ja kajastamine ning osadus (lugemismotivatsioon) kirjalike tekstidega selleks, et saavutada eesmäärke, arendada oma teadmisi ja võimeid ning osaleda ühiskonnaelus (Tire jt 2010: 21). Põhikooli emakeele ja kirjanduse eksam muutus funktsionaalset kirjaoscust kontrollivaks eksamiks 1998. aastal (Pandis, Vernik-Tuubel 2005: 174). Õpilaste lugemise vähenemine ja teksti mõistmise raskenemine (Hennoste 2010) on viinud selleni, et gümnaasiumi eesti keele eksam muutub 2012. aastal arutleva kirjandi asemel kahest osast koosnevaks eksamiks, millega kontrollitakse õpilase tekstimõistmis- ja tekstiloomeoscust ehk funktsionaalset lugemis- ja kirjutamisoscust (Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus: 1-2). Martin Ehala (2010) toob loengus "Uus emakeeleõpetus - Funktsionaalse lugemisoscuse arendamine" välja funktsionaalset lugemisoscust mõjutavad tegurid: tekstilise kultuuritüübi asendumine audiovisuaalsega, suulise kultuuri taassünd, elektrooniline meedia, informatsiooniplahvatus, tarbetekstilise lugemise laienemine, emakeeleõpetuse mahu kahanemine. Me oleme trükiajastust läinud tagasi trükieleelsesse ajastusse spiraaliga kõrgemal tasandil - üha rohkem infot antakse ja võetakse suulisel teel. Tekkinud on uut moodi kirjaoscus, kus tekst on sageli suulise ja kirjaliku keelekasutuse vahepealne - me kirjutame, aga ülesehituse poolest on see pigem suuline. Tohtu informatsioonihulk, mille vahel tuleb valida, on muutnud lugemise teistsuguseks - sageli loetakse lühikesi ja katkendlikke tekste, mis omakorda viib selleni, et luuakse väikevorme.

Põhikooli emakeele ja kirjanduse eksamite tulemuste lühianalüüsides, mis on Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse kodulehel kättesaadavad, vaadeldakse viimase kolme aasta (2008-2010) lugemisosa. Õpilane pidi kuni 800-sõnalise ilukirjanduslikku teksti ja publitsistlikku

teksti, aimeteksti või teabegraafika lugemise põhjal lahendama ülesanded. Ülesannetega kontrollitakse õpilase oskust teksti sisu ja üksikasju mõista ning kirjandusteooria tundmist.

Kolme aasta võrdlusest loeb välja, et lugemisülesannete tulemused on aastatega paremaks läinud: keskmine protsent 2008. - 70,89, 2009. - 76,88, 2010. - 79,45 (tabel asub lisa 1). Kolmes analüüsis öeldakse, et sisust tulenevad küsimused raskusi ei valmistanud, samas tõdetakse, et rasked olid teksti üksikasjade analüüs ja süntees.

Rahvusvaheliselt uurib Eesti noorte funktsionaalset lugemisoskust Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) rahvusvaheline õpilaste õpitulemuslikkuse hindamisprogramm PISA (*Program for International Student Assessment*). PISA uuringutega soovitakse iga kolme aasta järel teada saada OECD liikmes- ja partnerriikide 15aastaste õpilaste teadmised, oskused ja valmisolek täiskasvanueluks. Uuringuvaldkonnad on loodusteadused, funktsionaalne lugemisoskus ja matemaatiline kirjaoskus. Igal uurimisaastal on üks põhivaldkond, lisaks uuritakse ka teist kahte valdkonda ja ühtlasi kogutakse õpilase taustateavet. 2000. aastal oli põhivaldkonnaks funktsionaalne lugemisoskus, 2003. aastal matemaatiline kirjaoskus, 2006. aastal loodusteadused, 2009. - funktsionaalne lugemisoskus. Eesti osales esimest korda PISA uuringus 2006. aastal. (Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus)

Testi tulemused paistavad esmapilgul väga head. Nii 2006. aastal (57 riigi seas) kui ka 2009. aastal (65 riigi seas) olid Eesti noored funktsionaalse lugemisoskuse tasemelt 13. kohal maailmas. Enamus meie õpilastest saavutasid lugemise baastaseme (87%), st nad oskavad leida tekstist vajaliku info ja saada aru teksti temast, kui see on selgelt väljendatud; luua lihtsaid seoseid pakutud informatsiooni ja varasemate teadmiste vahel. Muret tekitab, esiteks see, et ainult selle taseme saavutas veidi üle veerandi Eesti õpilastest; teiseks vähene protsent kõrgeima taseme seas - mõlemal aastal 6%. See tähendab, et ei osata mitmest erinevast tekstist terviklikku pilti kokku panna, raskusi tekitab skeemide analüüsimine ja varjatud mõtte mõistmine, keeruliseks osutub järelduste tegemine. (Henno jt 2007: 124-125; Tire jt 2010: 73)

Esmapilgul näivad Eesti noorte lugemisoskused head nii riiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil. Lähemal vaatlusel selgub, et head ollakse esmasel tasandil - otsest sisu puudutavatele küsimustele osatakse vastata. Tekstide analüüsimisel ja sünteesimisel

jäädakse hätta. Vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumi seadusele §24 lg1 on põhikooli klassi täitumise ülemiseks piinormiks 24 õpilast, tuginedes PISA kõrgeima taseme tulemusele (6%) ja tehes arvutuse saame, et tekstiga oskab täiel määral toimetada vaid üks õpilane ($\frac{24*6}{100} = 1,44$).

3.2. Internetiohtude klassifikatsioon

Kalev Pihl on oma esitluses (Laste turvalisus) defineerinud mõiste "ohutus" järgmiselt: "me peame käituma moel, mis vähendaks ebameeldivate tagajärgede riski". Internet suhtluskeskkonnana on dünaamiline ja muutuv nagu iga teine sootsium. Sellest lähtuvad ohud ja võimalused teisenevad aja jooksul. Seetõttu pole teadlasedki nende liigitamises ja tähtsuses kokku leppinud. Näiteks esitasid Fotis Lazarinis artiklis *Online risks obstructing safe internet access for students* (2010) ning Catherine J. Cummings 2011. aasta turvalise interneti tähistamise päeva puhul peetaval konverentsil sarnased loetelud internetiohtude kohta. Loeteludes on nii kattuvusi kui ka erinevusi: näiteks töid mõlemad välja küberkiusamise, halva sisuga lehed, pedofiilia. Erinevustena tõi Lazarinis välja vägivaldse sisuga lehed, ropendamise, laimamise mängurluse, Cummings seevastu *groomingu*, mängimise, failijagamise. *EU Kids Online* (2011: 13) on oma uuringutes jaotanud ohud nelja suuremasse gruppi: **agressiivsed**, **seksuaalsed**, **ideoloogilised** ja **ärilised**. See liigitus on tinglik, sest näiteks arvutiviirusi on loodud nii tarkvara/riistvara kahjustamiseks (agressiivsus) kui ka arvutist andmete varastamiseks (ärilistel eesmärkidel). Näiteks said aprillis 2011 mitmed kasutajad *Facebooki* administraatorilt kirja, milles oleval pildil klikkides paigaldati arvutisse paroole varastav troojalane (Kirna 2011). Teisest samas keskkonnas levivast troojalasest hoiatati sama aasta jaanuaris, mille eesmärgiks oli spämmi ehk rämpsposti toota (Aasmäe 2011). Esimesel juhul on pigem tegemist agressiivse, teisel juhul ärilise ohuga. Internetiohtude analüüsi (vt ptk 3.3.) tulemusel on ohtude loetelu täiendatud kelmuse (ärilised ohud) ja kohtinguga (seksuaalsed ohud), mida eelnimetatud uuringus polnud käsitletud. Parema ülevaate saamiseks on ohud esitatud tabelina (tabel 1).

Tabel 1. Internetiohud

Agressiivsed	Seksuaalsed	Ideoloogilised	Ärilised
vägivaldne sisu, tüütamine, ahistamine, halvustamine, küberkiusamine, identiteedivargus, viirused.	pornograafia, seksuaalne ärakasutamine ja tüütamine, kohting, <i>grooming</i> , <i>sexting</i> .	Rassism, kultused, seksuaalne diskrimineerimine-soosimine, ideoloogiline veenmine.	Rämpspost, mängurlus (õnne-, kihlveo-, hasartmängud), autoriõiguste rikkumine, isikuandmete kuritarvitamine, kelmus, viirused.

Internetiohutuse õppematerjalide analüüsi aluseks on võetud *European Schoolnet'i Learning Resource Exchange Metadata Application Profile, version 4.5.2* õpiobjektide standard, milles on määratletud **õppevahendite tüübid**. Need on järgmised:

eksperiment (<i>experiment</i>)	esitlus (<i>presentation</i>)
simulatsioon (<i>simulation</i>)	projekt (<i>project</i>)
rakendus (<i>application</i>)	teatmeteosed (<i>reference</i>)
hindamine (<i>assessment</i>)	rollimäng (<i>role play</i>)
tele- / raadioülekanne (<i>broadcast</i>)	tööriist (<i>tool</i>) - vahendid õpiobjektide ja muude materjalide loomiseks
juhtumianalüüs (<i>case study</i>)	muu ressursitüüp (<i>other</i>)
kursus (<i>course</i>)	demonstratsioon (<i>demonstration</i>)
treeningharjutus (<i>drill and practice</i>)	blogi/veebipäevik (<i>weblog</i>)
haridusliku sisuga mäng (<i>educational game</i>)	veebileht (<i>website</i>)
internetiotsing (<i>enquiry-oriented activity</i>)	viki (<i>wiki</i>)
uurimus (<i>exploration</i>)	muu veebiressurss (<i>other web resource</i>)
sõnaseletuste kogu, sõnastik (<i>glossary</i>)	audio (<i>audio</i>)
juhend (<i>guide</i>)	andmetabel (<i>data</i>)
tunni kava/kirjeldus (<i>lesson plan</i>)	pilt (<i>image</i>)
vabategevus (<i>open activity</i>)	tekst (<i>text</i>)
kunstiprojektid, loominguline ülesanne	video (<i>video</i>) - kogu liikuv pilt, sh animatsioon

Käesolevas töös on käsitletud õppevahendeid, mis on otstarbekad lugemisoskuse arendamiseks: tekst, juhend, blogi, esitlus, video, audio, pilt, projekt, rollimäng, juhtumianalüüs, eksperiment, haridusliku sisuga mäng, teatmeteosed. Teksti puhul tuleb arvestada, et lugemiseks ja võrdlemiseks on valdavalt kasutusel järgmised tekstiliigid:

- **tarbetekst:** juhend, elulookirjeldus, avaldus, seletuskiri, taotlus;
- **teabetekst:** õpikutekst, populaarteaduslik tekst, uurimus, pilttekstid ja teabegraafika (foto, joonis, skeem jm);
- **meedia- ja reklaamižanrid:** uudislugu, arvamuslugu, intervjuu, reportaaž, kuulutus reklaam;
- **ilukirjandus:** rahvaluule lühivormid (kõnekäänd, vanasõna, mõistatus), rahvajutt (muinasjutt, muistend); eepika (eepos, romaan, jutustus, novell) jne. (Kadakas 2010)

Kolmas aspekt, mida õppematerjalide analüüsil arvestatakse on funktsionaalse lugemisoskuse arendamine. Selleks, et tekstist aru saada, tuleb sellega tööd teha ehk paika panna lugemisstrateegiad, mille alusel tekstile läheneda (Ehala 2010). Piret Kärtner (2000: 14-21, 28-31) toob välja lugemistunni ülesehituse, mis peab sisaldama 3-5 osa järgmistest:

- **häälestamine** (teemaga häälestamine, motiveerimine),
- **lugemiseelsed** tegevused (tekstiga tutvumine),
- **lugemisaegsed** tegevused (uue seostamine teadaolevaga),
- **lugemisjärgsed** tegevused (kontroll, mil määral on tekstist aru saadud; tekstis sisalduva info võrdlemine eelneva kogemusega) ja
- **kokkuvõte** (kokkuvõte tunnist/tekstist, kordamine, kinnistamine).

On ilmne, et samu põhimõtteid tuleb järgida mistahes tunni lugemisosas. Tekstist arusaamise õpetamiseks on erinevaid ülesandeid. Põhikooli eesti keele ja kirjanduse eristuskirjas (2010) on välja toodud järgmised: avatud vastustega, valikvastustega, faktide ja tõsiasjade leidmise, lünk-, analüüsi-, kirjeldamis-, defineerimis-, klassifitseerimis-, sünteesiülesanded. Need on lugemisaegsed ülesanded. Kärtner (2000: 14-21, 28-31) on välja toonud häälestamise, lugemiseelsed, lugemisjärgsed ja kokkuvõtavad ülesanded. Häälestamine: pildi või video vaatamine, arutlus või vestlus. Lugemiseelsed ülesanded: mida ütleb sulle jutu pealkiri, uute sõnade selgitamine, loe küsimused läbi, kirjuta küsimused, millele loodad vastuse leida. Lugemisjärgsed ülesanded: kokkuvõtete tegemine, vastuste vormistamine, märkmete silumine, vestlus, arutlus. Kokkuvõte: kokkuvõte tunnist ja tekstist, korrata ja kinnistada õpitut, tagasiside.

3.3. Internetiohutuse õppematerjalid

Selles peatükis tutvustatakse olemasolevaid internetiohutuse õppematerjale. Vabalt kättesaadavaid internetiohutusega seonduvaid materjale leiti 24 lehelt. Neist 16 kohta on tehtud peatüki lõpus kokkuvõttev analüüs, kaheksat on iseloomustatud pealiskaudselt järgmistel põhjustel: mõnel veebilehel olid esitlused või loengud, mida on ilma lektori toetava tekstita ebaotstarbekas analüüsida; ühel juhul oli tegemist testiga, mille küsimused olid aegunud; kahel juhul oli tegemist veebirakendustega; üks oli ingliskeelne haridusliku sisuga mäng, mille sihtrühmaks olid 8-10aastased.

Analüüsi metoodilisi aluseid on tutvustatud metoodika peatükis. Esmalt on nimetatud õppematerjali asukoht (veebiaadress) ja antud lühikirjeldus. Materjali klassifikatsioon on esitatud tabelina järgmises vormis: õppevahendi tüüp, lugemisstrateegia, käsitletavat ohud, täiendavad märkused.

www.peremeedia.ee

Lastekaitse Liidu loodud veebileht, kus meediaga seotud teave nii noortele, õpetajatele, lastevanematele.

Tabel 2. www.peremeedia.ee kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Veebileht, milles tekst (juhend), video, viited teistele teemaga seotud lehtedele.
Lugemisstrateegia	Häälestamine, lugemiseelne, lugemisjärgne, kokkuvõte.
Käsitletavat ohud	Tekst: juhend video I agressiivsed : küberkiusamine; video II neljaosaline soomlaste loodud: 1. seksuaalsed (võimalik ärakasutamine), 2. agressiivsed (halvustamine), ärilised (isikuandmete kuritarvitamine) 3. seksuaalsed (ärakasutamine), 4. agressiivsed (halvustamine).

laste.arvutikaitse.ee/est/html

Soome Infoturbekooli poolt 2005. aastal loodud materjalid 7-10 ja 11-14 aasta vanustele õpilastele, õpetajatele, lastevanematele-hooldajatele.

Õpilane: haridusliku sisuga mäng/animatsioon, sh valikvastustega ja kohese tagasisidega ülesanded, sõnaseletused; valikvastustega test, sooritamise lõppedes tagasiside.

Õpetaja: sõnaseletused, tekst (lühike teooria, juhtnöörid tundide planeerimiseks).

Lapsevanem-hooldaja: animatsioon, sh valikvastustega ja kohese tagasisidega ülesanded; tekst (teooria, näpunäited lastega ohutuse teemal rääkimiseks).

Tabel 3. laste.arvutikaitse.ee/est/html kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Vt "Õpilane".
Lugemisstrateegia	Häälestamine, lugemiseelne, lugemisjärgne, kokkuvõte.
Käsitletavad ohud "Rooma grupp"	Ärilised: autoriõigus, isikuandmete kuritarvitamine. Agressiivsed: viirus, halvustamine.
"Segadused ja vahejuhtumid"	"Kalle kõrvaküünal" ärilised: kelmus. "Uued sõbrad internetis" seksuaalsed: kohting "Kasuta ja käitu ohutult" ärilised: autoriõiguste rikkumine. "Kes saab 1000 krooni" ärilised: autoriõiguste rikkumine. "Kelle asi?" agressiivsed: küberkiusamine.
Märkused	Test - internetikäitumise tavade kinnistamine. Animatsioonid "Lõputu mets" ja "Anni uued sõbrad" mõeldud 7-10aastastele.

www.microsoft.ee/veebivend

2006. a Microsofti algatuses teavitatakse lapsi, nende vanemaid ja õpetajaid internetis peituvate ohtude eest. Ülalkirjeldatud laste.arvutikaitse.ee/est/html infole on lisatud animafilmid päris väikestele (lastekas.ee) ning kasulik info lastevanematele, kuhu probleemi korral pöörduda, kasulikud viited ja materjalid.

lapsnetis.eesti.ee

Sotsiaalministeeriumi poolt kokku kutsutud laste interneti turvalisuse koostöögrupi õppematerjal aastast 2009, eelkõige suunatud **lastevanematele**.

Tabel 4. lapsnetis.eesti.ee kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Veebileht, milles video, lingid teistele temaga seotud lehtedele.
Lugemisstrateegia	Häälestamine, lugemiseelne, lugemisjärgne, kokkuvõte.
Käsitletavat ohud	Video: ideoloogilised (grupeering), seksuaalsed (porno graafia, pedofiilia); agressiivsed (vägivaldne arvutimäng).
Märkused	Uuendatakse harva, eelkõige mõeldud lastevanematele, lisaks Kalev Pihli neljaosaline videoloeng internetiohtudest.

www.unicef.ee -> Sinule

UNICEF Eesti veebileht, kus lingi Sinule alt leiab lapsele ja noorele mõeldud teabe interneti ja küberkiusamise kohta. Info on tekstilisel kujul, internetialase info juures on internetikäitumise reeglite juures lisaks toodud kolm näidet. Selgitatakse, mis on küberkiusamine ja antakse nõuandeid.

Tabel 5 www.unicef.ee -> Sinule kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Tekst (juhend, jutustus).
Lugemisstrateegia	Lugemisjärgne, kokkuvõte.
Käsitletavat ohud	Seksuaalsed (pedofiilia, kohting), agressiivsed (küberkiusamine, halvustamine/laimamine).

www.keepcontrol.eu/?lang=ee

Rahvusvaheline küberkiusamisele tähelepanu pöörav kampaania, mis sisaldab videot ja juhiseid, kuidas käituda.

Tabel 6. www.keepcontrol.eu/?lang=ee kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Video, tekst (juhend).
Lugemisstrateegia	Häälestamine, lugemiseelne.
Käsitletavat ohud	Video agressiivsed : küberkiusamine.

www.politsei.ee

Politsei- ja Piirivalveameti koduleht, kus olulise info alt leiab infot noorele ja IT-kuritegude kohta. Sisaldab lühikest selgitust iga valdkonna kohta, mõne juures on kirjeldatud tüüpjuhtumeid ja soovitusi, kuidas antud olukorras toimida.

Tabel 7. www.politsei.ee kirjeldus

Õppevahendi tüüp	<u>Noorele:</u> <u>Küberkiusamine:</u> tekst (juhend); <u>Seksuaalkuriteod virtuaalmaailmas:</u> tekst (3 tüüpjuhtumit ja soovitusid/juhend). <u>IT-kuriteod:</u> tekst (juhend), sõnaseletus; <u>Kelmused:</u> tekst (juhend), sõnaseletus; <u>Identiteedivargus:</u> tekst (juhend).
Lugemisstrateegia	Häälestamine, lugemiseelne, lugemisjärgne, kokkuvõte.
Käsitletavad ohud	<u>Noorele</u> <u>Küberkiusamine:</u> agressiivsed ; <u>Seksuaalkuriteod virtuaalmaailmas:</u> seksuaalsed (pedofiilia). <u>IT-kuriteod:</u> agressiivsed (identiteedivargus), ärilised (isikuandmete kuritarvitamine, rämpspost, viirused, kelmused); <u>Kelmused:</u> ärilised ; <u>Identiteedivargus:</u> agressiivsed .

arvutikaitse.elion.ee

Elioni loodud arvutikaitse alane mäng, kus esmalt tuleb valida tegelaskujude vahel (rämpspost, viirus, nuhkvara).

Tabel 8. arvutikaitse.elion.ee kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Haridusliku sisuga mäng, sh sõnaseletused, valikvastustega ja kohese tagasisidega küsimused,
Lugemisstrateegia	Lugemiseelne, kokkuvõte.
Käsitletavad ohud	Ärilised: viirused, rämpspost, isikuandmete kuritarvitamine.
Märkused	Sisaldab Elioni Arvutikaitse-paketi reklaami.

fame.pelgulinna.tln.edu.ee/turva

Pelgulinna Gümnaasiumi projekti (ja jätkuprojektide) tulem. Veebileht sisaldab õpilaste loodud videoid, projektijuhi loodud haridusliku sisuga mängu, tunnikavasid (viirus, suhtlemine ja vaba aeg ning müüdid) ja kuldseid reegleid.

Tabel 9. fame.pelgulinna.tln.edu.ee/turva kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Veebileht, video, haridusliku sisuga mäng, tunnikava, tekst (juhend).
Lugemisstrateegia	Videod: häälestamine, lugemiseelne, lugemisjärgne, kokkuvõte. Haridusliku sisuga mäng: häälestamine, lugemiseelne, lugemisjärgne, kokkuvõte. Tunnikava: lugemisjärgne, kokkuvõte. Tekst: kokkuvõte.
Käsitletavat ohud	Videod: seksuaalsed (seksuaalne ärakasutamine, pedofiilia, <i>grooming</i>), ärilised (viirused, isikuandmete kuritarvitamine), Haridusliku sisuga mäng: seksuaalsed (pedofiilia), agressiivsed (küberkiusamine); Tunnikava: agressiivsed (küberkiusamine, identiteedivargus, halvustamine), ärilised (viirus, isikuandmete rikkumine).
Märkused	Allikas selgus küsitluse käigus.

www.digitark.ee/?cat=6

Digitark on Elioni poolt loodud IT- ja digitehnoloogiateemaline nõuandeblogi, kus on turvalisuse ja arvutikaitse rubriik.

Tabel 10. www.digitark.ee/?cat=6 kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Tekst (juhend)
Lugemisstrateegia	Häälestamine, lugemiseelne, lugemisaegne.
Käsitletavat ohud	Ärilised, agressiivsed.
Märkused	Tähelepanu on rohkem arvuti kaitsmisele pööratud, lugemisstrateegia sõltub artiklist.

www.arvutikaitse.ee

2006. aasta projekt, mille eesmärk oli kujundada Eestist 2009. aastaks maailma turvalisima infoühiskonnaga riik. Sestsaadik on lehel avaldatud rohkem kui 500 kirjutist – turvalise internetikäitumise juhtnööre, soovitusi arvuti puhtana hoidmiseks, aga ka uudiseid arvutikaitsjate töömailt ning küberkaakide tegevuse kirjeldusi. 2010. aastal võttis lehe haldamise üle mittetulundusühing Arvutikaitse.

Tabel 11. www.arvutikaitse.ee kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Tekst (juhend, uudislugu, arvamislugu, jutustus).
Lugemisstrateegia	Häälestamine, lugemiseelne, lugemisaegne.
Käsitletavad ohud	Ärilised, agressiivsed.
Märkused	Lugemisstrateegia sõltub artiklist.

www.netiohud.ee

2009. aastal projekti raames lastevanematele loodud veebileht.

Tabel 12. www.netiohud.ee kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Tekst (juhend). Video.
Lugemisstrateegia	Häälestamine, lugemiseelne, lugemisaegne.
Käsitletavad ohud	Ärilised, agressiivsed.
Märkused	Sihtgrupp eelkõige lapsevanemad. Allikas selgus küsitluse käigus.

eesti.huwy.eu

Rahvusvaheline noortele suunatud e-osaluse projekt, mille raames kutsutakse noori arutlema internetis tekkivate probleemide ja neid reguleerivate seaduste üle.

Tabel 13. eesti.huwy.eu kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Veebileht: juhtumianalüüs.
Lugemisstrateegia	Video(d): häälestamine, lugemiseelne, kokkuvõte. Tekst(id): häälestamine, lugemiseelne, lugemisaegne, lugemisjärgne, kokkuvõte.
Käsitletavad ohud	Agressiivsed: küberkiusamine, identiteedivargus. Ärilised: isikuandmete kuritarvitamine, autoriõiguste rikkumine.
Märkused	Paljud materjalid ja videod ingliskeelsed.

autor.ee

Intellektuaalomandi infovärv, kust leiab kogu autoriõigustega seotud teabe. Lisaks tekstile on loodud videoid ja .pdf-formaadis õppematerjale.

Tabel 14. autor.ee kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Veebileht: tekst, video, kursus (tekst).
Lugemisstrateegia	Video: häälestamine, lugemiseelne, kokkuvõte. Tekst veebilehel: häälestamine, lugemiseelne, lugemisaegne, lugemisjärgne, kokkuvõte. Kursus: häälestamine, lugemiseelne, lugemisaegne, lugemisjärgne, kokkuvõte.
Käsitletavad ohud	Ärilised: autoriõiguste rikkumine.
Märkused	Nii veebilehe kui õppematerjali puhul tuleb õpetajal teha valik.

www.targaltinternetis.ee

1. septembril 2010 alustanud ja 20 kuud kestev projekt, mille missioon on laste ja vanemate targem internetikasutus ning ebaseadusliku sisuga materjalide leviku piiramine internetis. Projekti tegevusi viib ellu 5 organisatsiooni: Tiigrihüppe Sihtasutus juhib koolitus- ja teavitustööd, Sotsiaalministeerium koostöös MTÜ-ga Eesti Abikeskused juhib lasteabitelefoni tööd, MTÜ Lastekaitse Liit arendab välja ja tagab vihjeliini töö, Politsei- ja

Piirivalveamet osaleb vastavalt oma kompetentsusele kõigis tegevustes, projekti üldkoordinaator on MTÜ Lastekaitse Liit.

Tabel 15. www.targaltinternetis.ee kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Veebileht: tekst (juhend, jutustus), video, teleülekanne, (esitlus ja kursus - suunatud õpetajale, lapsevanemale; lisamaterjal).
Lugemisstrateegia	Tekst: häälestamine, lugemiseelne, lugemisaegne, lugemisjärgne, kokkuvõte. Video: häälestamine, lugemiseelne, lugemisjärgne, kokkuvõte. Teleülekanne/video: häälestamine.
Käsitletavad ohud	Agressiivsed: küberkiusamine, Ärilised: kelmus. Seksuaalsed: pedofiilia.
Märkused	<u>Videod</u> on varasematest projektidest kokku kogutud. Teleülekanne/videod on liiga pikad. <u>Kursus</u> koosneb kolmest õppepaketist: Müüdid, Viirus ning Sõprus ja suhted. Õppepaketid on suunatud rühmatöödele, aruteludele ja rollimängudele. (agressiivsed: viirus, halvustamine, identiteedivargus; ärilised: viirus, kelmus, autoriõiguste rikkumine) <u>Rollimängud:</u> situatsioonikirjeldus ja rollikirjeldused, rollimängu arutelu, viited lisamaterjalile (agressiivsed: küberkiusamine). <u>Lugusid turvalisusest:</u> Politsei- ja Piirivalveameti poolt kirjeldatud lood kujul: lugu (lühidalt, max 50 sõna), politsei selgitab (seksuaalsed: pedofiilia, seksuaalne tüütamine, agressiivsed: identiteedivargus,; äriline: isikuandmete kuritarvitamine, kelmus). <u>Õpilaste loodud</u> (võidutööd, lisaks 6 tööd): <u>Carl Robert Jakobsoni nimeline Gümnaasium:</u> veebileht, milles tekst(id) (teooria), video(d), uurimistöö, test, pilt (koomiks), esitlus; agressiivsed: identiteedivargus, viirus; seksuaalsed:

	seksuaalne tüütamine; ärilised: viirus, kelmus, mängurlus. <u>Kilingi-Nõmme Gümnaasium:</u> blogi ehk ajaveeb, milles video, pilt (plakat), tekst; ärilised: viirus, autoriõigused, agressiivsed: viirus, seksuaalsed: pedofiilia. <u>Valga Gümnaasium:</u> blogi, milles plakat, bänner, videod, tekst; ärilised: viirus, autoriõiguste rikkumine, kelmus, isikuandmete kuritarvitamine, agressiivsed: küberkiusamine, viirused, seksuaalsed: pedofiilia.
--	---

internetilõksud.wikispaces.com

Turvalise interneti päeva (2009. aasta) raames Tiigrihüppe Sihtasutuse väljakuulutatud õpilaskonkursile "Lõksud internetis". Õpilaste ülesandeks oli kirjeldada ohtlikku juhtumit või lõksu internetis ning pakkuda probleemile võimalikke lahendusi.

Tabel 16. internetilõksud.wikispaces.com kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Esitus, video, pilt, tekst (juhend, jutustus)
Lugemisstrateegia	Lugemiseelne, lugemisjärgne, kokkuvõte
Käsitletavad ohud	Ärilised: rämpspost, viirus, isikuandmete kuritarvitamine (salasõna), kelmus, autoriõiguste rikkumine. Aggressiivsed: küberkiusamine, viirus. Seksuaalsed: pedofiilia.
Märkused	Tööd on tehtud noorte poolt ja puudu jääb professionaalsusest. Esitatud 108. tööst ei tööta 56 (sisuga 15.04.2011). Jutustused: <ul style="list-style-type: none"> • http://5aklassiajaveeb.blogspot.com/ • http://lõksudinternetisuusmang.blogspot.com/2009/02/uus-mang.html

<http://lemill.net/lemill-server/content/webpages/autorioiguse-seadus-ja-avatud-sisulitsentsid>

Hans Põldoja koostatud esitus teemal Autoriõiguse seadus ja avatud sisulitsentsid. Alustekst puudub, on viited, et esitus on tehtud autoriõiguse seaduse ja autor.ee veebilehel oleva teabe põhjal.

Tabel 17. <http://lemill.net/lemill-server/content/webpages/autorioiguse-seadus-ja-avatud-sisulitsentsid> kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Esitlus
Lugemisstrateegia	Lugemiseelne, lugemisjärgne, kokkuvõte.
Käsitletavad ohud	Ärilised: autoriõiguste rikkumine.
Märkused	Teooriatekst puudub - esitlus halvasti kasutatav.

www.edit.ee/yles_00.htm

2004. aastal loodud "Minu arvutiõpik I ja II" ülesannete õppekeskkond, kus on test arvutiviiruste kohta.

Tabel 18. www.edit.ee/yles_00.htm kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Hindamine
Lugemisstrateegia	Lugemisjärgne, kokkuvõte.
Käsitletavad ohud	Ärilised, agressiivsed: viirused.
Märkused	Mitmed andmed on aegunud.

www.vorusoo.werro.ee/urmas/index1.htm

Urmas Rööbingu poolt koostatud veebileht tarkvarast ja piraatlusest.

Tabel 19. www.vorusoo.werro.ee/urmas/index1.htm kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Tekst.
Lugemisstrateegia	Lugemisaegne.
Käsitletavad ohud	Ärilised: autoriõiguste rikkumine.
Märkused	Seadustele viitav tekst, tegemist on teoriaga.

study2.risk.ee/material/files/litsents.pdf

Ivari Hormi loodud esitlus teemal "Tarkvara legaalsus ja litsents".

Tabel 20. study2.risk.ee/material/files/litsents.pdf kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Esitlus.
Lugemisstrateegia	Lugemiseelne, lugemisjärgne, kokkuvõte.
Käsitletavad ohud	Ärilised: autoriõiguste rikkumine.
Märkused	Teooriatekst puudub - esitlus halvasti kasutatav.

study2.risk.ee/material/security/files/Turvalisus_I.pdf

Ivari Hormi loodud esitlus teemal "Arvuti turvalisus", kasulik osa "Tarkvaralised riskiallikad".

Tabel 21. study2.risk.ee/material/security/files/Turvalisus_I.pdf kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Esitlus.
Lugemisstrateegia	Lugemiseelne, lugemisjärgne, kokkuvõte.
Käsitletavad ohud	Ärilised, agressiivsed (viirused).
Märkused	Teooriatekst puudub - esitlus halvasti kasutatav.

www.thinkuknow.co.uk/8_10/cybercafe/cafe/base.aspx

Inglisekeelne hariduslik sisuga mäng, mõeldud 8-10aastastele.

Tabel 22. www.thinkuknow.co.uk/8_10/cybercafe/cafe/base.aspx kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Haridusliku sisuga mäng.
Lugemisstrateegia	Kokkuvõte.
Käsitletavad ohud	Ärilised: rämpspost.
Märkused	Mõeldav koostöös inglise keele õpetajaga.

www.passwordmeter.com

Ingliskeelne salasõna turvalisuse mõõtja.

Tabel 23. www.passwordmeter.com kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Rakendus.
Lugemisstrateegia	Kokkuvõte.
Käsitletavad ohud	Ärilised, agressiivsed: isikuandmete kuritarvitamine.

passwordbird.com

Ingliskeelne salasõna looja, miinuseks see, et arvestab ka täpitahti.

Tabel 24. passwordbird.com kirjeldus

Õppevahendi tüüp	Rakendus.
Lugemisstrateegia	Kokkuvõte.
Käsitletavad ohud	Ärilised, agressiivsed: isikuandmete kuritarvitamine.

Õppematerjalid on loodud peamiselt projektide raames, millesse on kaasatud nii riiklikke asutusi (nt Politse- ja Piirivalveamet, Sotsiaalministeerium jt) kui ka kodanikuühendusi (nt MTÜ Arvutikaitse). Mitmed projektid on algatatud rahvusvaheliselt, nt Targalt internetis on loodud Euroopa Komisjoni programmi *Safer Internet* raames.

Õppevahendite tüüpidest on tegemist veebilehtede või blogidega (ajaveeb), milles teavet edastatakse peamiselt teksti ja video vormis. Märkimist väärivad veel tunnikava, kursus, rollimängud (Targalt internetis) ja haridusliku sisuga mäng (Pelgulinna Gümnaasium). Eraldi tuleb esile tuua kahte projekti, milles materjalide koostamisse kaasati ka õpilasi. 2009. aastal loodi õpilaste poolt 108 tööd – videoid, esitlusi, pilte (plakat, koomiks), käitumisreegleid. 2011. aasta konkursile laekus 9 tööd, millest kolm parimat on eelnevalt kirjeldatud. Õpilastel tuli luua konkursitöö, mis pidi sisaldama vähemalt kolme komponenti järgmisest loetelust: koomiks, plakat, videoklipp, animafilm või lugu. Lisaks loodi esitlusi ja bannereid.

Tekstiliikidest on peamiselt tegemist juhenditega (käitumisreeglid) või lühikeste jutustustega (~100 sõna, nt Unicef). Leidub ka erinevaid uudis- ja arvamusalugusid (nt

Arvutikaitse, Elioni Digitark), mida on kombineeritud juhistega (nt Politsei- ja Piirivalveameti lood veebilehel Targalt internetis). Lugemisstrateegiatest on esindatud kõik viis, kuid enamasti sobivad vaadeldud materjalid häälestamiseks, lugemiseelseteks tegevusteks ja kokkuvõtete tegemiseks.

Internetiohtudest on valdavalt käsitletud ärilisi ja agressiivseid ohte. Seksuaalseid teemasid on puudutatud oluliselt vähem ning ideoloogilistele teemadele pole praktiliselt tähelepanu pööratud. Enim on käsitletud järgmisi ohte: küberkiusamine, autoriõiguste rikkumine, pedofiilia, isikuandmete kuritarvitamine ja käitumisreeglid.

Analüüsist selgub, et olemasolevad materjalid sobivad peamiselt häälestavateks ja lugemiseelseteks tegevusteks. Järelkult pole tunnikava koostamisel otstarbekas tugineda ainult kättesaadavatele veebimaterjalidele. Funktsionaalse lugemisoskuse arendamiseks tuleb luua täiendavaid lugemisaegseid ja -järgseid tekstilisi õppevahendeid, samuti vajab laiendamist käsitletavate ohtude nimistu.

3.4. Õpetajate uuringu tulemused

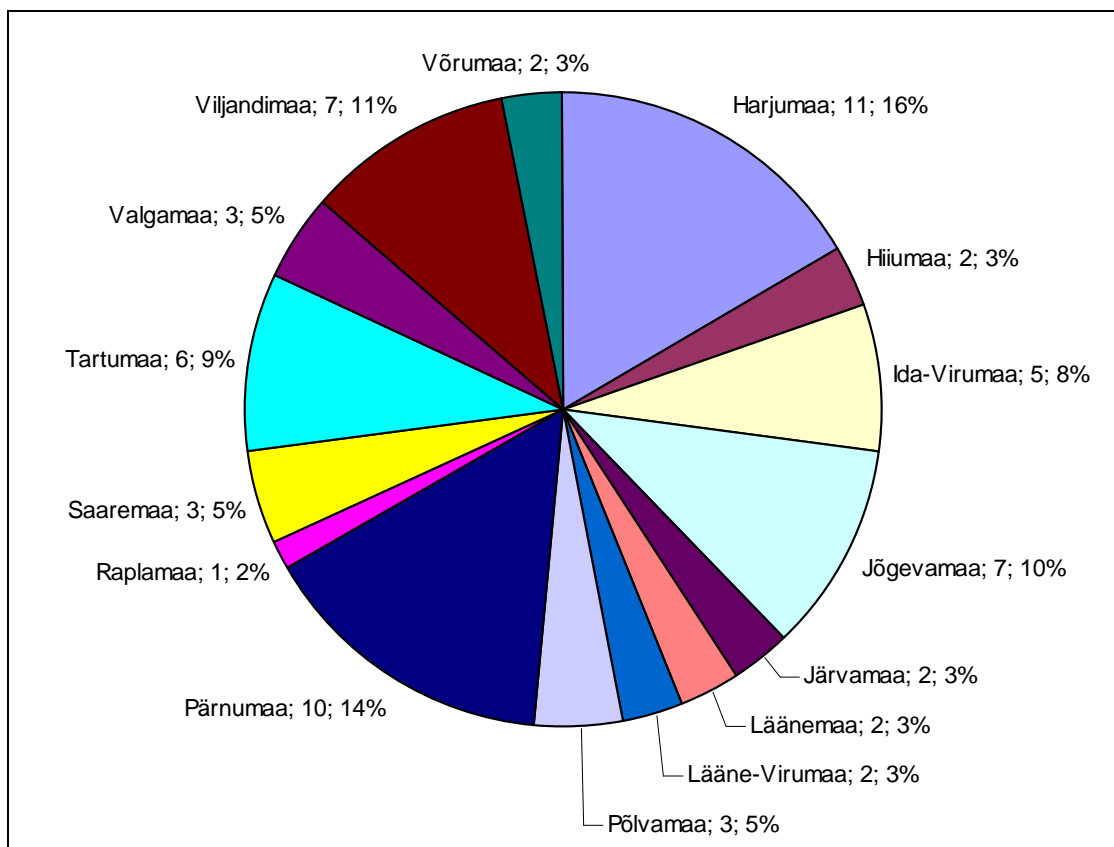
Selles peatükis analüüsitakse III kooliastme informaatikaõpetajatele suunatud uuringu tulemusi.

Uuringu eesmärgiks oli teada saada, milliseid internetiohtusid puudutavaid teemasid käsitletakse, milliseid tekstiliike ja õppevahendite tüüpe selleks kasutatakse, milliseid allikaid kasutatakse ja kuidas ollakse nende teemakäsitlemisega rahul.

Veebipõhine küsitlus loodi <http://ahejuz.havike.eenet.ee/limesurvey> tarkvara abil. Küsitluse toimumisest teavitav e-kiri saadeti 370 koolile, kus õpetatakse III kooliastmes. Valikust jäid välja koolid, kus õpetatakse ainult I, II või gümnaasiumiastmes, samuti ei saanud kutset erikoolid. Koolide kontaktid saadi Eesti Hariduse Infosüsteemist (<http://www.ehis.ee>). Küsitlust puudutav materjal (kaaskiri, küsitlus) on esitatud Lisas 2.

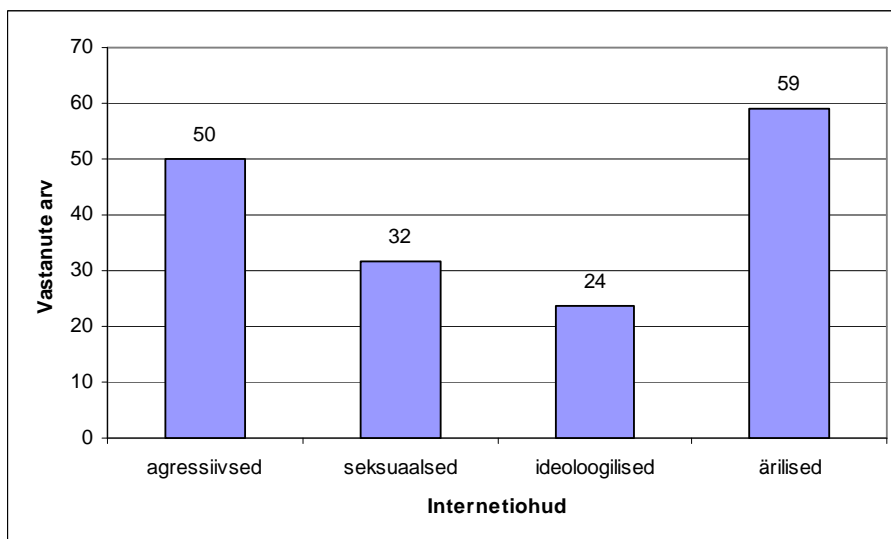
Kaheksa kooli esindajad teatasid, et nende koolis ei õpetata III kooliastmes informaatikat. 72-st laekunud ankeedist 6 olid täidetud mittetäielikult, mida seetõttu arvesse ei võetud.

Töötlemisse läksid 66 ankeedi vastused, kusjuures vastanute valimis on esindatud kõik 15 maakonda. Nende osakaalu valimis ilmestab joonis 2.

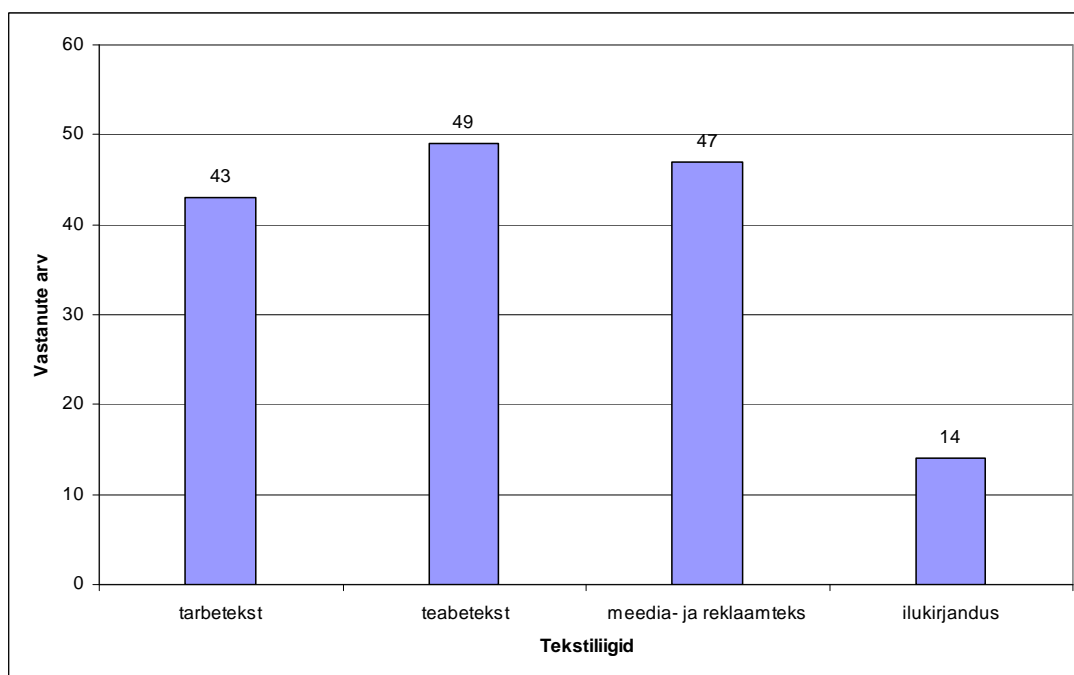
Joonis 2. Maakondade esindatuse sektordiagramm

Internetiohud olid küsitluses tinglikult jaotatud agressiivseteks, seksuaalseteks, ideoloogilisteks ja ärilisteks. Nii siin kui ka edaspidi oli vastajatel võimalik märkida mitu vastust. Kõige rohkem käsitletakse ärilisi teemasid, mida kinnitas 59 vastanut. Agressiivsete internetiohtude vastav näitaja on 50, seksuaalsete - 32, ideoloogiliste - 24. Jaotus on välja toodud joonisel 3, täpsema ohtude jaotuse võib leida lisast 3.

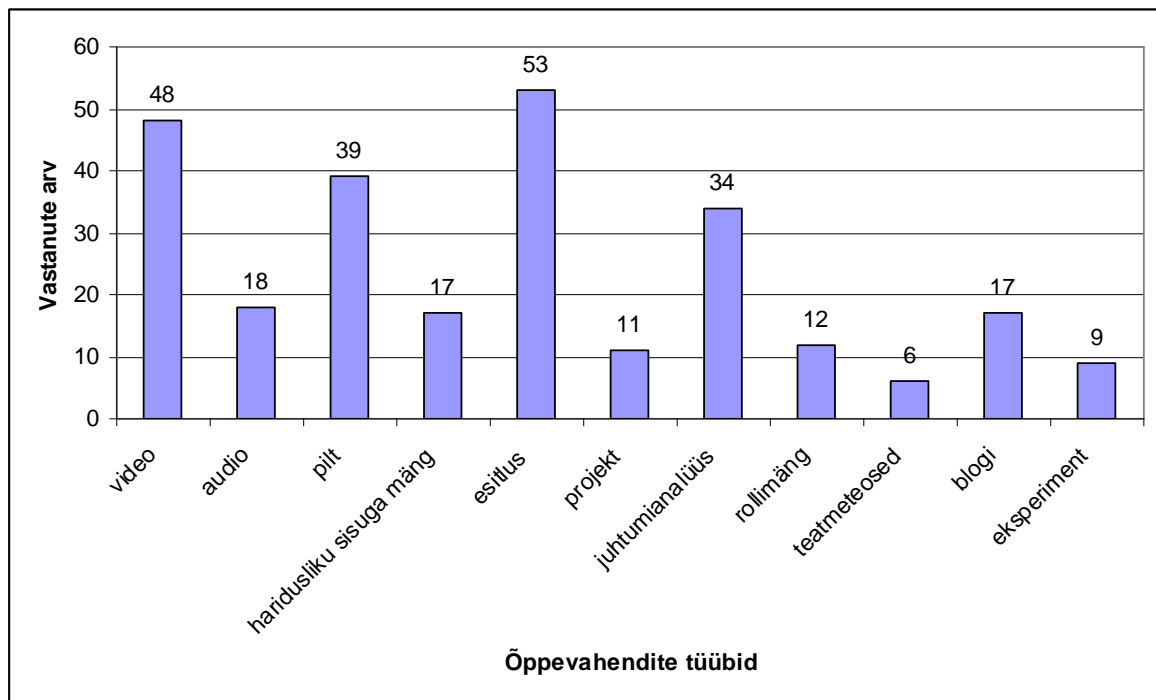
Joonis 3. Ohtude käsitlemine

Tekstiliikidest olid ette antud tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaam- ning ilukirjandustekstid. Valikus "Muu (täpsustage)" nimetati täiendavalt järgmisi: Elioni mäng, lektor väljastpoolt kooli, e-kirja näited, konspekt, näidetega varustatud selgitus. Neist näidetega varustatud selgitus, e-kirja näited ja konspekt liigituvad tarbeteksti alla, Elioni mängu tekst kuulub juhendina tarbetekstide hulka ning lektor väljastpoolt kooli pole tekstiliik. Jooniselt ilmneb, et peaaegu võrdselt kasutatakse tarbe-, teabe- ning meedia- ja reklaamtekste (vastavalt 43, 43 ja 47 vastanut). Ilukirjanduse tekste kasutab 14 vastanut.

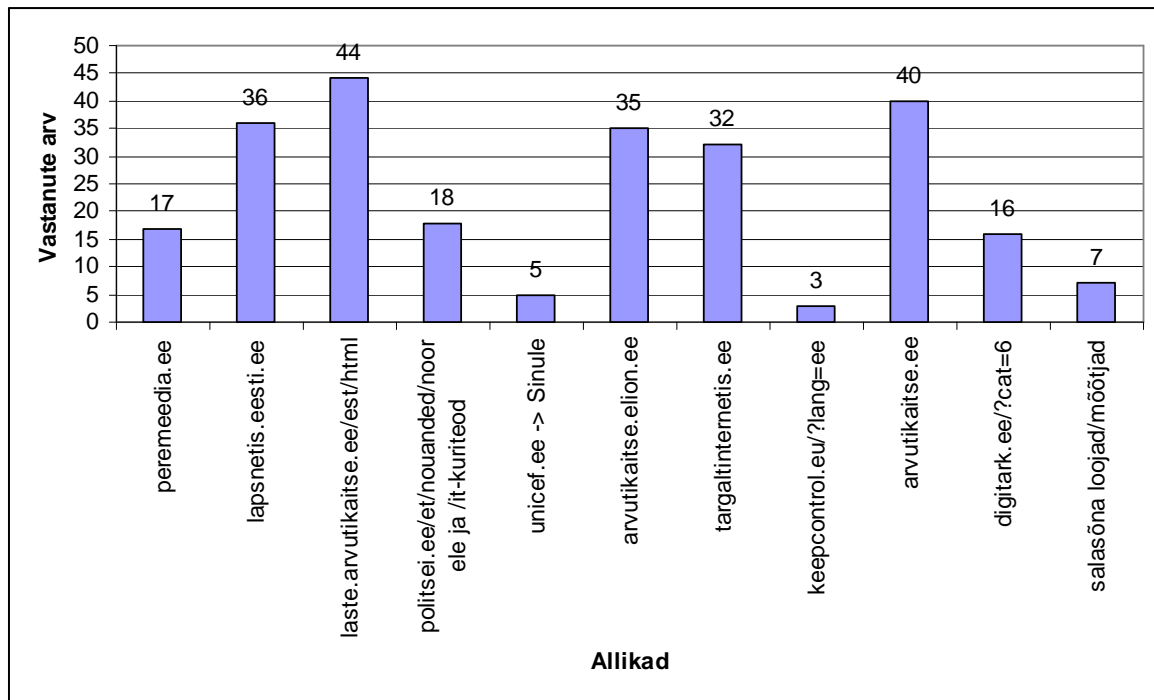
Joonis 4. Tekstiliikide kasutamine

Väljapakutud õppevahenditest märgiti ära 11: video, audio, pilt, haridusliku sisuga mäng, esitus, projekt, juhtumianalüüs, rollimäng, teatmeteosed, blogi, eksperiment.. Eelmainitud tüüpidele lisaks nimetati ühel korral eneseteste, veebi ning vestlust. Enim eelistatakse teema käsitlemise juures esitlust, videot, pilti ja juhtumianalüüsi. Tulemused on esitatud joonisel 5.

Joonis 5. Õppevahendite tüüpide kasutamine

Allikatest kasutatakse enim järgmisi (sulgudes on toodud vastanute arv): laste.arvutikaitse.ee/est/html (44), arvutikaitse.ee (40), lapsnetis.eesti.ee (36), arvutikaitse.elion.ee (35) ja www.targaltinternetis.ee (32). Lisaks nimetati omalt poolt kahel korral fame.pelgulinna.tln.edu.ee (Pelgulinna Gümnaasiumi interneti turvalisuse projekt), ühel korral www.netiohud.ee, telesaadete salvestusi Pealtnägija ja Saladused. Nimetatuid lastekas.ee on mõeldud oluliselt noorematele kui III kooliaste ja assapauk.ee pole 04.2011 seisuga vähemalt pool aastat töötanud. . Tulemused on esitatud joonisel 6.

Joonis 6. Allikate kasutamine

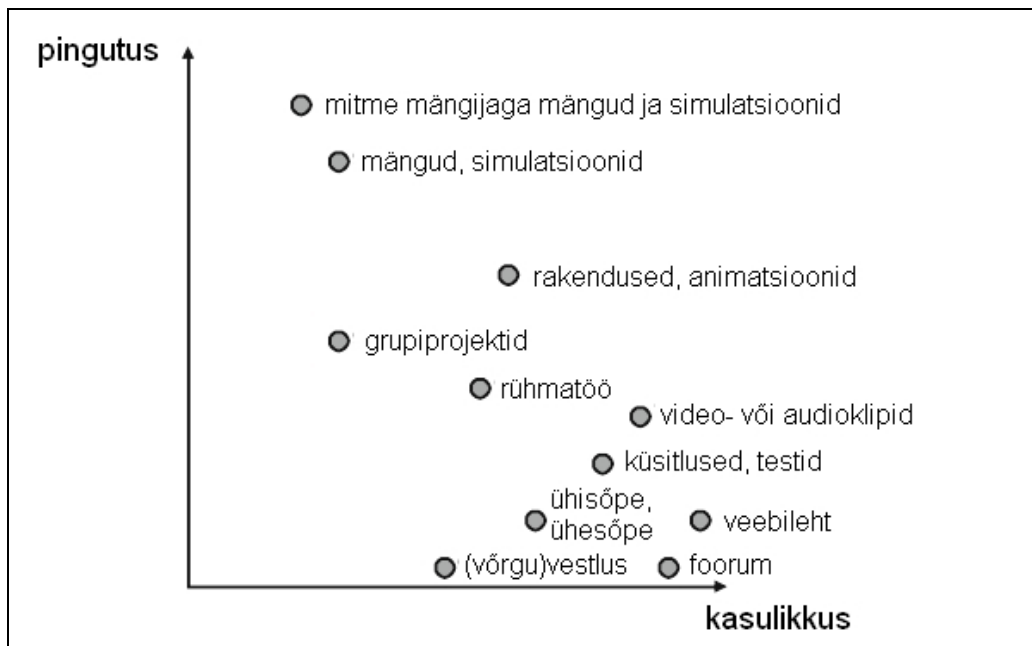
Küsimuses "Hinnake viie palli süsteemis, kas teemakäsitus allikates on piisavav?" (hindepallide väärtused on esitatud lisa 2), anti allikatele keskmiseks hindeks 3,77.

Õpetajate küsitluse tulemusel täiendati esiteks analüüsitava internetiohte käsitlevate veebilehtede loetelu (vt ptk 3.3.). Teiseks võeti küsitluse tulemusi arvesse internetiohtude proportsioonide määramisel - erinevalt üldlevinud praktikast (keskendutakse ärilistele ja agressiivsetele ohtudele) käsitletakse loodavas tunnikavas kõiki nelja ohu valdkonda sarnases mahus (vt ka ptk 3.2.). Kolmandaks võrsus küsitlusest vajadus luua tunnikava jaoks uusi ilukirjanduslikke tekste, sest eeldatavalt on nende vähene kasutamine (vt joonis 4) tingitud sobivate tekstide puudusest. Neljandaks on tunnikava jaoks loodud ülesandeid vähemlevinud õppevahendite - sõnastik, blogi - kasutamiseks. Kuigi küsitluses paluti vabas vormis nimetada ka prioriteete internetiohutuse tunnikava koostamiseks, ei olnud laekunud vastustest tunnikava koostamisel kasu.

4. VÕIMALUSED FUNKTSIONAALSE LUGEMISOSKUSE ARENDAMISEKS INFORMAATIKATUNNIS

Selles peatükis tuuakse välja funktsionaalse lugemisoskuse arendamise võimalused informaatikatunnis.

21. sajandil on liiga palju veebipõhise õppimise erinevaid käsitlusi ning liiga palju innovatiivseid õpetamis- ja õppimisstrateegiaid, et ainult ühte pidada parimaks (Watson 2008: 3). Põhikooli õppe-eesmärkide täideviimiseks sobib kombineeritud õpe (*blended/hybrid learning*; kasutusel ka segaõpe, b-õpe), mille puhul kasutatakse nii e-õpet kui ka auditoorset õpet. (Terminology Management Software). Kombineeritud õpe vähendab loengu osakaalu õppematerjali omadamisel, võimaldades kaasata uudsete info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) vahendite abil õpilasi õppeprotsessi senisest rohkem ja mitmekülgselt. See tagab suurema edu ja tulemuslikkuse. Oluline osa (30-79%) kombineeritud õppe kursusest korraldatakse veebipõhiselt. Kombineeritud õpe aitab arendada ka funktsionaalset lugemisoskust – illustratsioonid (animatsioonid, videod, simulatsioonid jms) võimaldavad õpetuse sisu edasi anda dünaamiliselt ja suurema tulemuslikkusega kui tekstid (Watson 2008: 14). Eeltoodut kinnitab ka joonis 7, millel on õppevahendite tüübid suhtesse asetatud õpitegevuse eeldatava isikliku pingutuse ja kasulikkusega. Sellelt nähtub, et kõige parema pingutuse ja kasulikkuse suhtega on rakendused, animatsioonid ning video- ja audioklipid. Loomulikult ei tähenda antud töö seda, et ülejäänud oleksid lugemisoskuse arendamiseks sobimatud. Kokkuvõtvalt, informaatika tunnikava koostamisel on otstarbekas teha kontseptuaalseid muutusi, võttes loengupõhise planeerimise asemel lähtepunktiks õpilasekeskse kombineeritud õppe.

Joonis 7. õppevahendite tüüpide pingutuse ja kasulikkuse suhe
(Henrich, Sieber 2008: 12)

Põhikooli riikliku õppekava lisades on esitatud nõuded ja tingimused õppetöoks vajalikule füüsilisele keskkonnale. Informaatika ainekava sätestab igale õpilasele eraldi töökoha (erandjuhul on kaks õpilast ühe arvuti taga) (Haridus- ja Teadusministeerium, Informaatika 2011: 2). See loob õpilase igakülgseks arenguks (sh funktsionaalne lugemisoskus) soodsad võimalused, sest võimaldab sarnaselt kombineeritud õppega õpilasekeskset lähenemist. Näiteks saab õpetaja täpsema ülevaate konkreetse õpilase võimetest ja arengust, mis omakorda on vajalik kujundavaks hindamiseks.

Vastavas peatükis (vt ptk 3.2.) on esitatud õppevahendite tüübid, millest järgnevad võimaldavad kasutada erinevaid arendavaid lugemisstrateegiaid ning mitmekesisendada lühisõnalistele peamiselt nõudeid ja tingimusi sisaldavatele juhenditele keskendunud (vt ka ptk 3.3.) informaatika-alast õppematerjali: tekst (nt jutustus, mõistatus, uudislugu, tarbegräafika vms), blogi, esitlus, video, audio, pilt, projekt, rollimäng, juhtumianalüüs, eksperiment, haridusliku sisuga mäng, teatmeteosed. Loetletuist video, pildi, koomiksi, jutustuse, uudisloo, internetiotsingu, sõnastiku ja blogi kasutusvõimalusi on lühidalt kirjeldatud alljärgnevalt.

- Video – häälestamine ja kokkuvõtete tegemine.
- Pilt – häälestamine, lugemiseelsed ja -järgsed (kui õpilane loob teksti põhjal pildi) tegevused ning kokkuvõtete tegemine.

- Koomiks – häälestamine, lugemiseelsed ja -järgsed (kui õpilane loob teksti põhjal koomiksi) tegevused ning kokkuvõtete tegemine.
- Jutustus – lugemisaegsed tegevused.
- Uudislugu – lugemisaegsed tegevused.
- Internetiotsing – häälestamine, lugemisaegsed ja -järgsed tegevused.
- Sõnastik – lugemiseelsed ja -järgsed tegevused.
- Blogi – lugemisaegsed ja -järgsed tegevused ning kokkuvõtete tegemine.

Informaatikaõpetaja on teatud õppevahendite – pilditöötlus-, animatsiooni-, esitlusprogrammide jne – kasutamises teistest aineõpetajatest pädevam õpilaste juhendaja. Nii on võimalik nt lugemisjärgsete ja kokkuvõtivate tegevuste tarvis korraldada IKT raames ühistunde, kus õpilane loob animatsiooni, pildi, esitluse vms. Seejuures juhendab aineõpetaja õpilast töö sisu ja informaatikaõpetaja vormistamise poolelt. Mõeldav on ka tööülesannete jaotamine vastava aine ja informaatikatundide vahel, st informaatikaõpetaja saab aineõpetajalt suunised (nt töölehed) teatud tööetapi juhendamiseks.

Informaatika tunnitööd on võimalik lugemisjärgse tegevuse või kokkuvõttena vormistada e-portfooliosse, blogisse või e-kirja. Näiteks sobib väga hästi eneserefleksiooniks tunnis loodud animatsiooni lisamine blogisse koos tööülesannete ja -käigu ning kasutatud töövahendite kirjeldusega.

5. TUNNIKAVA

Selles peatükis on toodud tunnikavade loomise põhimõtted, tunnikavade ekspertgrupi hinnangud koos sisseviidud parandustega ning seksuaalsete internetiohtude näidistunni kokkuvõte. Tunnikavad on esitatud lisa 5.

Tunnikavade loomise üldised põhimõtted on esitatud alljärgnevalt.

- Käsitletakse sarnases mahus kõiki nelja internetiohtude valdkonda - ärilisi, agressiivseid, seksuaalseid ja ideoloogilisi ohte.
- Keskendatakse funktsionaalse lugemisoskuse arendamisele. Seejuures rakendatakse informaatikatunni jaoks sobilikke võimalusi (vt ptk 4). Tunnikava rõhuasetus on lugemisel, milleks kasutatakse peatükis 3.2. loetletud lugemisstrateegiaid ja lugemistunni ülesehituse põhimõtteid.
- Täiendatakse senist tunnikavade koostamise praktikat õppevahendite ja tekstiliikidega. Õppevahenditest kasutatakse vastavalt lugemisstrateegiatele videot, pilti, koomiksit, jutustust, uudislugu, internetiotsingut, sõnastikku ja blogi. Tekstide valimisel arvestatakse peatüki 3.2. tekstide liigitust ning loomisel kasutatakse ilukirjanduslikku, meedia- ja tarbeteksti.
- Pööratakse tähelepanu tunnikava ea- ja temakohasusele, mahule, sisu arusaadavusele ja eesmärgikohasusele, terviklikkusele.
- Järgitakse tunnikava koostamise universaalseid reegleid, nt tunni eesmärgid, aja planeerimine, õpetuse kognitiivsed eesmärgid, eelnevad teadmised, õpioskused jne. Õpetuse kognitiivsete eesmärkide klassifikatsiooni põhikategooriad on järgmised: 1. teadmine; 2. mõistmine; 3. rakendamine; 4. analüüs; 5. süntees; 6. hindamine (Leppik 2009: 9-13).

Tunnikava "Seksuaalsed internetiohud" häälestamiseks valiti video "Save the Children Commercial", mis on väljakutsuv ja tekitab elevust, võimaldades samas ära arvata tunni teema. Tunnikava jaoks loodi ilukirjanduslikud tekstid, mille peategelastega on võimalik noortel samastuda. Lugemiseelse tegevusena loetletakse ohtusid, täpsustatakse lugemiseesmärki. Tekstide lugemise järel kontrollitakse, mil määral tekstist aru saadi -

õpilasel tuleb lahendada avatud vastusega ülesanne, fakti ja tõsiasi leidmise ülesanne ja defineerimisülesanne. Järgnev arutelu võimaldab õpetajal hinnata tekstist arusaamist. Õpitu kinnistamiseks valiti koomiksi loomine. Tunni lõppu lisati eneserefleksiooni ülesanne.

Tunnikavas "Agressiivsed internetiohud" käsitletakse identiteedivargust, küberkiusamist ja agressiivsust. Teemadest lähtuvalt valiti häälestamiseks sobilikud videod ja lugemiseks meediatekstit. Esimeseks häälestamistegevuseks valiti mõiste "agressiivsus" märksõnastamine. Teiseks häälestavaks tegevuseks valiti videote vaatamine: "A very powerful ad", "Peatage võrgus kiusamine" ja "Konflikt - Identiteedi vargus - 1/5". Lugemiseelseks ülesandeks püüavad õpilased uudislugude pealkirjade põhjal teksti sisu ära arvata. TTS-mudeli kasutamine suunab õpilasi mõtlema ja samas kinnistab uued teadmised. Ühine arutelu, tabelite võrdlemine ja täiendamine kinnistab teadmisi ja võtab tunni kokku. Tunni lõppu lisati eneserefleksiooni ülesanne.

Tunnikava "Ärilised internetiohud" häälestamiseks vaatavad õpilased mitmeti mõistetavat pilti, mille elemendid on teemaga seotud. Süvenemiseks hakatakse ohte täpsustama ja selgitama. Teksti-ideed leiti "Targalt Internetis" projekti materjalidest. Sellest kasvas välja avalduse koostamise ülesanne, mille kaudu lõimitakse informaatikatund eesti keele tunniga. Teise lugemisülesandena lisati politsei- ja piirivalve soovitusel ärilise ohuga kokkupuutumisel. Õpitu kinnistamiseks vahetavad õpilased omavahel avaldusi ja kontrollivad ning arutlevad, millest on ohtu sattumise korral abi ning kuhu ja kuidas tuleb pöörduda. Tunni lõppu lisati eneserefleksiooni ülesanne.

Tunnikava "Ideoloogilised internetiohud" häälestamiseks otsiti sobivad pildid. Lugemiseelse tegevusena tutvutakse mõistetega "ideoloogia", "rassism", "kultus", "diskrimineerima", "veenma". Õpilased töötavad edasi kolmes grupis mõistetega "rassism", "kultus", "diskrimineerima". Ülesandeks on leida erinevaid tekste, neid kriitiliselt hinnata ja leida mõistetetele sobivaid näiteid ja illustratsioone. Koostatavate esitluste põhjal kontrollitakse teemast arusaamist. Kinnistamiseks esitletakse grupitööd kaaslastele. Tunni lõppu lisati eneserefleksiooni ülesanne.

Ekspertgruppi kuulusid eesti keele filoloogia haridusega kogenud õpetajad Tõstamaa Keskkoolist – Triinu Pert (eesti keele ja kirjanduse õpetaja), Mari Lühiste (eesti keele ja kirjanduse õpetaja, raamatukogutöötaja) ja Kirsti Talu (eesti keele ja kirjanduse õpetaja,

sotsiaalpedagoog). Ekspertgrupi liikmed leidsid ühise aja tunnikavade arutamiseks. Esmalt hindas iga liige tunnikava iseseisvalt, seejärel tehti ühisarutelu ja vormistati lõpphinnang. Hinnata tuli viie palli süsteemis (hinne 1 - puudulik, hinne 5 - väga hea) järgmiste kriteeriumite alusel: eakohasus; teemakohasus; maht; sisu vastavus eesmärkidele; sisu arusaadavus; terviklikkus. Lisaks eeltoodule said eksperdid teha märkusi selleks eraldatud leheruumile.

Seksuaalsete internetiohtude tunnikava hinnates leidis ekspertgrupp, et antud tunnikava on ea- ja teemakohane, sisu vastab eesmärkidele, sisu on arusaadav, tunnikava on terviklikult üles ehitatud. Tunnikava mahtu peeti veidi suureks - arvati, et see pruugi olla kõigile jõukohane. Märkustena lisati, et koomiksiprogramm peab olema eelnevalt tuttav; õpetaja peab kõiki mõisteid täpselt selgitama, sest need on õpilase jaoks ebamäärased; rõhutati lugemisjärgse arutelu olulisust - et kõik lapsed saaksid aru, kui tõsiste probleemidega on tegemist ja kuidas neid vältida; viies küsimus võib osutada õpilaste jaoks veidi laialivalguvaks. Ühe võimalusena soovitati tunnikava jaotada kaheks, kus ühel tunnil loetakse, teisel tunnil luuakse koomikseid. Parandustena viidi sisse koomiksiprogrammi eelnev õpetamine, lisati internetiohtude lühikirjeldused, suurendati lugemisjärgse arutelu ajamahtu ja lühendati lugemistekste.

Agressiivsete internetiohtude tunnikava Martti Kassi artiklit (Identiteedivarguse eest saab karistada kuni kolmeaastase vangistusega) peeti III kooliastme õpilastele liiga raskeks. Mõistete sisu soovitati mingi lisavahendiga veelgi selgemaks teha. Kokkuvõttes tuleks täpsemalt välja tuua nt ühine arutelu, koostatud tabelite võrdlemine, täiendamine. Plussina toodi välja, et TTS-tabeli koostamine suunab õpilasi mõtlema ja samas kinnistab uued teadmised. Mainitud soovitused viidi tunnikavasse sisse, artikleid lihtsustati III kooliastmele sobivaks.

Äriline internetiohtude tunnikava peeti kõige eakohasemaks. Oletati, et lugemiseks võib kuluda rohkem aega kui märgitud. Rõhutati, et avalduse kontrollimisel ja hindamisel tuleb kindlasti arvestada ka õigekirja. Vastavad korrektuurid viidi ajakavasse sisse ning avalduse kirjutamine lõimiti eesti keele ainekavaga.

Ideoloogiliste internetiohtude tunnikava kohta arvati, et teema on III kooliastme jaoks väga raske, sest õpilased on teemaga isiklikult vähem kokku puutunud. Pigem sobib see valdkond gümnaasiumile. Tunnikava muudeti üldsõnalisemaks ja lihtsamaks. Veebipõhise sõnaraamatu eki.ee kasutamist ülesande lahendamiseks peeti väga oluliseks.

Üldiselt arvas ekspertgrupp, et kõik tunnikavad olid eesmärgipärased. Väga olulise plussina toodi välja, et lisaks suulisele arutelule saavad õpilased avaldada oma arvamust kirjalikult ja õpetajal on võimalik anda töö õnnestumise kohta tagasisidet.

Ekspertgrupi soovitude põhjal tehti muudatused ja viidi läbi näidistund. Näidistunni teemaks valiti seksuaalsed ohud, sest selle päevakajalise valdkonna kohta on internetis kõige vähem iseseisvaks lugemiseks sobivat materjali. Tund viidi läbi Tõstamaa Keskkooli 9. klassis. Kohal oli 16 õpilast. Sissejuhatava video vaatamise ajal tekkis klassis elavnemine ja pakuti välja, kuidas see võiks lõppeda. Küsimusele "Mis Teie arvates võiks tänase tunni teema olla?", tulid ootuspärased vastused: valetamine, petmine, internet, ohtlikkus. Küsimusele "Milliseid seksuaalseid internetiohtusid teate?" vastati esmalt pedofiilia ja pornograafia. Õpetajapoolsele suunavale küsimusele "Kes on kokku puutunud nn türklastega?", tõusid mitme õpilase käed ja tõdeti, et nad on tüütud ning soovivad vaid seksist rääkida. Sellest tuletati kolmanda ohuna seksuaalne tüütamine. Üks õpilane küsis, kuidas nimetatakse seda, kui saadetakse endast pilte või näitad end veebikaamerast ja pärast hakatakse välja pressima. Õpetaja sõnastas selles küsimuse põhjal neljanda ohu - seksuaalne ärakasutamine. Õpilased lugesid järgmise tegevusena läbi küsimused, millele tuli tekstist vastused leida. Seejärel asuti tekste lugema ja vastuseid vormistama. Esimesele neljale küsimusele vastamine väga suuri raskusi ei valmistanud. Kolm õpilast ei lugenud kõiki küsimusi täpselt läbi ja vastasid huupi. Viies küsimus osutus kõige keerulisemaks. Kaks õpilast ei jõudnud sellele üldse vastata, enamik oskasid välja tuua ühise joone, erinevusi osati nimetada vähe või toodi ebatäpseid vastuseid. Lugemisjärgne arutelu ja tahvlile kirjutatud ohtude täiendamine ning selgitamine korrastas ohtudest arusaamist - vastuste kontrollimisel tõdesid mõned õpilased, et nad said nüüd täpselt aru. Naabriga teemakohase koomiksi loomist peeti lõbusaks. Koomiksid tulid teemakohased ja asjalikud. Kaks näidet valminud koomiksitest on toodud lisas 5 Eneserefleksiooni peeti võõraks tegevuseks, aga kõik õpilased said sellega hakkama.

Näidistunni läbiviimise järel tehti tunnikavas muudatus - küsimus nr 5 arvati välja, sest see osutus õpilastele keeruliseks. Vastav teema tõsteti ümber lugemisjärgsesse arutellu. Tund mahtus ajakavasse.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö tulemuseks on internetiohutuse alane funktsionaalset lugemisoskust arvestav ja seda ühtlasi arendav tunnikava III kooliastmele. Lugemisoskuse teadvustatud arendamine on informaatikaõpetuses uudne lähtepunkt, mille vajalikkust kinnitavad antud vanusegrupi kohta koostatud uuringud.

Tunnikava on loodud järgmistel põhimõtetel.

- Käsitleti sarnases mahus kõiki nelja internetiohtude valdkonda - ärilisi, agressiivseid, seksuaalseid ja ideoloogilisi ohte.
- Keskenduti funktsionaalse lugemisoskuse arendamisele. Seejuures rakendati informaatikatunni jaoks sobilikke võimalusi.
- Täiendati senist tunnikavade koostamise praktikat õppevahendite ja tekstiliikidega.
- Pöörati tähelepanu tunnikava ea- ja teemakohasusele, mahule, sisu arusaadavusele ja eesmärgikohasusele, terviklikkusele.
- Järgiti tunnikava koostamise universaalseid reegleid.

Positiivne eksperthinnang ning edukas näidistund annavad kinnitust selle kohta, et seatud eesmärgid said täidetud. Tunnikava on võimalik koheselt rakendada.

Tunnikava rakendamisel on soovitatav silmas pidada alljärgnevat.

- Käesolevas tunnikavas on internetiohtusid käsitletud tasakaalustatult, tänu millele on see internetis kättesaadavate õppematerjalidega võrreldes kursuse läbiviimiseks otstarbekam.
- Seksuaalsete, äriliste ja agressiivsete ohtude tunnikava on tekstide mahust tulenevalt soovitatav kasutada 8.-9. klassis. Ideoloogiliste ohtude tunnikava rakendamisel tulevad kasuks eelteadmised ühiskonnaõpetusest ja ajalooast, mistõttu on soovitatav teemat käsitleda 9. klassis.
- Tunnikava arendamiseks on soovitatav luua juurde erinevat liiki tekste ja võimalusi õppevahendite mitmekesistamiseks.

- Funktsionaalne lugemisoskus on üks mitmest olulisest aspektist internetiohutuse tagamisel. Tähelepanu on vaja pöörata ka nt õpilaste tehnilistele oskuste (nt viirusetõrjeprogrammi kasutamine, soovimatu isiku blokeerimine jms), emotsionaalse intelligentsuse jms arendamisele.

SUMMARY: Lesson Plans Improving the Skills of Functional Reading in the Third School Stage on the Topic of Internet Safety

Current work is a developmental study which results with a lesson plan improving and developing the skills of functional reading in the third school stage on the topic of Internet safety. The research carried out in this age group confirms the necessity of the acknowledged development of reading skills which is a new viewpoint in IT.

For the development process the statistics about the functional reading was gathered, the topics of Internet safety were classified, the relevance of existing study materials in Internet was analysed. The survey on current issues was carried out among the IT teachers in the third school stage.

The lesson plan is created according to the following principals:

- The lesson plans for 4 separate lessons to deal with commercial, aggressive, sexual and ideological dangers were prepared.
- The development of functional reading was put in focus while the suitable possibilities for the IT lessons (like blended learning, the usage of various reading strategies and types of texts, an integration of different subjects) were put into use.
- The current practise of creating a lesson plan was supplemented with different learning materials and types of texts (like fiction, comics).
- The attention was drawn to the appropriateness to the students' age, the suitability with the topic and aims, the capacity, the comprehensibility, and the wholeness.
- The universal rules for creating a lesson plan were taken into account.

The positive evaluation from an expert and a successful model lesson also confirm that the set aims were met. In this lesson plan the topics on Internet safety are balanced due to which it is more practical for conducting a course compared to the existing learning materials in Internet. For developing a lesson plan it is advised to create various types of texts and opportunities to diversify the learning materials. The lesson plan is immediately applicable.

KASUTATUD MATERJALID

Aasaru, Heikki (2010) Uuring: netis on ohtu sattunud kaks kolmandikku lastest.

<http://uudised.err.ee/index.php?06218023> [2011.02.03]

Aasmäe, Priit (2011) *Facebook*'is levib trooja nimega Üllatus - Arvutikaitse 27.01.2011

<http://www.arvutikaitse.ee/?p=3601> [2011.04.19]

Ehala, Martin (2010) Uus emakeeleõpetus. Funktsionaalse lugemisoskuse arendamine - videoloeng

http://video.ut.ee/producer/2010/Martin_Ehala/10.03.2010_presio [2011.04.02]

EU Kids Online (2011) Risks and safety on the internet

[http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EUKidsII%20\(2009-11\)/EUKidsOnlineIIRports/D4FullFindings.pdf](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EUKidsII%20(2009-11)/EUKidsOnlineIIRports/D4FullFindings.pdf) [2011.03.29]

EU Kids Online (2011) Riskid ja turvalisus internetis: euroopa laste vaatenurk - peamiste tulemuste eestikeelne kokkuvõte

[http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EUKidsII%20\(2009-11\)/EUKidsExecSummary/EstoniaExecSum.pdf](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EUKidsII%20(2009-11)/EUKidsExecSummary/EstoniaExecSum.pdf) [2011.03.09]

EU Kids Online (2009) EU Kids Online: Lõppraport

[http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20\(2006-9\)/EU%20Kids%20Online%20I%20Reports/ee_summary.pdf](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20(2006-9)/EU%20Kids%20Online%20I%20Reports/ee_summary.pdf) [2011.03.09]

Eurobarometer (2008) Towards a safer use of the Internet for children in the EU – a parents' perspective

http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/docs/eurobarometer/analyticalreport_2008.pdf [2011.03.09]

Eurostat (2011) Nearly one third of internet users in the EU27 caught a computer virus

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/4-07022011-AP/EN/4-07022011-AP-EN.PDF [2011.03.09]

Haridus- ja Teadusministeerium (2010) Põhikooli valdkonnakavad

<http://www.hm.ee/index.php?0511287> [2011.03.15]

Henrich, Andreas, Sieber, Stefanie (2008) Blended learning and pure e-learning concepts for information retrieval: experiences and future directions - Springer Science & Business Media, lk 12

Henno, Imbi, Tire, Gunda, Lapmann, Tiit, Reiska, Priit, Ehala, Martin (2007) Ülevaade rahvusvahelise õpilaste õpitulemuslikkuse hindamise programmi PISA 2006 tulemustest, lk 124-125

Hennoste, Märt (2010) Põhikooli eesti keele ja kirjanduse lõpueksamist 2010, lk 1-7
http://www.ekk.edu.ee/vvfiles/1/eesti_keelevaade_kirjanduse_PK%20_2010.pdf [2011.03.09]

Hennoste, Märt (2010) Uue eesti keele riigieksami katseksamid tulekul - Õpetajate Leht nr 10

Lazarinis, Fotis (2010) Online risks obstructing safe internet access for students - The Electronic Library, lk 157-170

Leppik, Peep (2009) Õpetajatöö seoses tundide analüüsiga, lk 9-13

Massart, David, Shulman, Elena (2011) Learning Resource Exchange Metadata Application Profile version 4.5.2 - European Schoolnet
<http://lre.eun.org/sites/default/files/docs/LREMAPv4p5p2w.pdf> [2011.03.19]

Mikk, Jaan (2003) Kuidas hinnata õppeteksti keerukust? - Õpetajate Leht nr 27

Kadakas, Mari (2010) Põhikooli valdkonnaraamat EESTI KEEL JA KIRJANDUS
http://www.oppekava.ee/index.php/P%C3%B5hikooli_valdkonnaraamat_EESTI_KEEL_JA_KIRJANDUS [2011.03.16]

Kahu, Oliver (2010) Kõige kiiremini kasvab lastele suunatud küberkuritegevus - ERR
<http://uudised.err.ee/index.php?06193876> [2011.03.16]

Kirna, Aare (2011) Ära usalda pealtnäha autoriteetseid linke - Arvutikaitse 4.04.2011
<http://www.arvutikaitse.ee/?p=3652> [2011.04.19]

Kärtner, Piret (2000) Lugesiskuse arendamine, lk 28-31

Pandis, Meeli, Vernik-Tuubel, Ene-Mall (2005) Funktsionaalne kirjaoskus - Üldoskused - õpilase areng ja selle soodustamine koolis, lk 173

Pihl, Kalev (s.a.) Laste turvalisus internetis, lk 10-11

http://lapsnetis.eesti.ee/Laste_turvalisus_Internetis.pdf [2011.03.23]

Politsei- ja Piirivalveamet (2011) Seksuaalkuriteod virtuaalmaailmas

<http://www.politsei.ee/et/nouanded/noorele/seksuaalkuriteod-virtuaalmaailmas>
[2011.03.16]

Riigi Teataja (2002) Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava

<https://www.riigiteataja.ee/akt/174787> [2011.03.08]

Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus (s.a.) Eesti keele riigieksami eristuskiiri 2012

http://www.ekk.edu.ee/vvfiles/1/eesti_keeles_riigieksami_eristuskiiri_2012__kavand_.pdf
[2011.02.03]

Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus (s.a.) Mis on PISA?

<http://uuritud.ekk.edu.ee/est/pisa/> [2011.02.03]

Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus (2010) Põhikooli eesti keele ja kirjanduse

lõpueksami eristuskiiri, lk 2

http://www.ekk.edu.ee/vvfiles/0/põhikooli_eeesti_keeles_ja_kirjanduse_lõpueksami_eristuskiiri.pdf [2011.03.09]

Terminology Management Software (s.a.)

<http://www.termbases.eu/terminology/?oid=31237> [2011.04.19]

Tire, Gunda, Puksand, Heli, Henno, Imbi, Lepmann, Tiit (2010) PISA 2009-Eesti

tulemused, lk 73

TnsEMOR (2010) Õpetajate ja õpilaste teadlikus ning suhtumine internetiohtudesse

http://www.adm.ee/presentations/microsoft/internetiohud_kokkuvote.pdf [2011.03.09]

Vernik, Ene-Mall (2001) Funktsionaalne lugemisoskus põhikooli õppekava läbiva teemana

- Õpetajate leht nr 3

Watson, John (2008) Blended Learning: The Convergence of Online and Face-to-Face Education, lk 3, 14

http://www.inacol.org/research/promisingpractices/NACOL_PP-BlendedLearning-lr.pdf

LISAD

Lisa 1

Põhikooli emakeele ja kirjanduse eksami kolme aasta tulemused

Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse avaldatud põhikooli emakeele ja kirjanduse eksami kolme aasta lugemisosa ülesannete tulemused

2010/ 1439 tööd	Lugemisosa kokku	Ü1 1	Ü1 2
Keskmsed punktid	23,84	13,62	6,09
Keskmine %	79,45	75,66	87,07
Min tulemus	4	0	0
Max tulemus	30	18	7
Standardhälve	4,84	3,45	1,32

2009/ 2141 tööd	Lugemisosa kokku	Ü1 1	Ü1 2
Keskmsed punktid	23,07	13,38	9,72
Keskmine %	76,88	74,12	81,02
Min tulemus	0	0	0
Max tulemus	30	18	12
Standardhälve	4,05	3,07	1,64

2008/ 2141 tööd	Lugemisosa kokku	Ü1 1	Ü1 2
Keskmsed punktid	21,27	14,54	6,73
Keskmine %	70,89	72,69	67,30
Min tulemus	2	1	0
Max tulemus	30	20	10
Standardhälve	4,55	3,05	2,29

Lisa 2

Kaaskiri ja õpetajate küsimustik

Tere!

Olen Tallinna Ülikooli Informaatika õpetaja, kooli infojuhi eriala magistriõppe üliõpilane ja soovin oma magistritöö raames läbi viia uuringut III kooliastmele suunatud internetiohutuse õppematerjalide kohta. Soovin teada, milliseid internetiohtusid puudutavaid teemasid käsitletakse, milliseid tekstitüüpe ja õppevahendite tüüpe kasutatakse, milliseid allikaid kasutatakse ja kuidas ollakse teemadekäsitlusega rahul.

Palun III kooliastme informaatikaõpetajate abi alljärgneva küsimustiku täitmisel. Küsimustiku täitmine võtab aega u 8 minutit.

Küsimustikku saab täita siin:

<http://ahejuz.havike.eenet.ee/limesurvey/index.php?sid=44748&lang=et>

Küsimustik jääb avatuks 20. aprillini 2011.

Lugupidamisega

Marju Marjak

mmarju@tlu.ee

Küsimused puudutavad internetiohutuse õpetamist III kooliastmes.

1. Millises maakonnas asub Teie kool?
 - Harjumaa
 - Hiiumaa
 - Ida-Virumaa
 - Jõgevamaa
 - Järvamaa
 - Läänemaa
 - Lääne-Virumaa
 - Põlvamaa
 - Pärnumaa
 - Raplamaa
 - Saaremaa
 - Tartumaa
 - Valgamaa
 - Viljandimaa
 - Võrumaa
2. Millistes III astme klassides õpetatakse Teie koolis informaatikat?
7. klass 8. klass 9. klass
3. Milliseid internetiohutust puudutavaid teemasid käsitlete?
Agressiivsed:
vägivaldne sisu,

tüütamine-ahistamine,
halvustamine,
küberkiusamine,
identiteedivargus,
viirused,
muu (täpsustage):

Seksuaalsed:

pornograafia,
seksuaalne ärakasutamine,
seksuaalne tüütamine,

grooming, (*grooming* on protsess, milles täiskasvanu püüab võita lapsealise usaldust side- ja infotehnoloogiliste vahendite abil seksuaalse ärakasutamise ja seksuaalse kuritarvitamise võimaluse loomiseks)

sexting, (*sexting* on seksuaalse sisuga tekstide, piltide ja videote postitamine)

muu (täpsustage):

Ideoloogilised:

rassism,
kultused,
seksuaalne diskrimineerimine,
ideoloogiline veenmine,

muu (täpsustage):

Ärilised:

rämpspost,
mängurlus (õnne-, kihlveo-, hasartmängud),
autoriõiguste rikkumine,
isikuandmete kuritarvitamine,

viirused,
muu (täpsustage):

4. Milliseid **tekstitüüpe** internetiohutuse teemade puhul kasutate?

tarbetekst (näiteks juhend)

teabetekst (näiteks populaarteaduslik tekst, foto/joonise lugemine)

media- ja reklaamtekst (näiteks uudislugu, arvamislugu, reklaam)

ilukirjandus (näiteks mõistatus, muinasjutt, muistend, jutustus)

muu (täpsustage):

5. Milliseid **õppevahendite tüüpe** internetiohutuse teemade puhul kasutate?

video

audio

pilt

haridusliku sisuga mäng

esitlus

projekt

juhtumianalüüs

rollimäng

teatmeteosed

blogi

eksperiment

muu (täpsustage):

6. Milliseid alltoodud allikatest olete kasutanud tunnis?

www.peremeedia.ee

lapsnetis.eesti.ee

laste.arvutikaitse.ee/est/html

[www.politsei.ee/et/nouanded/noorele ja it-kuriteod/](http://www.politsei.ee/et/nouanded/noorele%20ja%20it-kuriteod/)

www.unicef.ee -> Sinule

arvutikaitse.elion.ee

www.targaltinternetis.ee/

www.keepcontrol.eu/?lang=ee

www.arvutikaitse.ee

www.digitark.ee/?cat=6

turvalise salasõna loojad/mõõtjad nt passwordbird.com/, passwordmeter.com

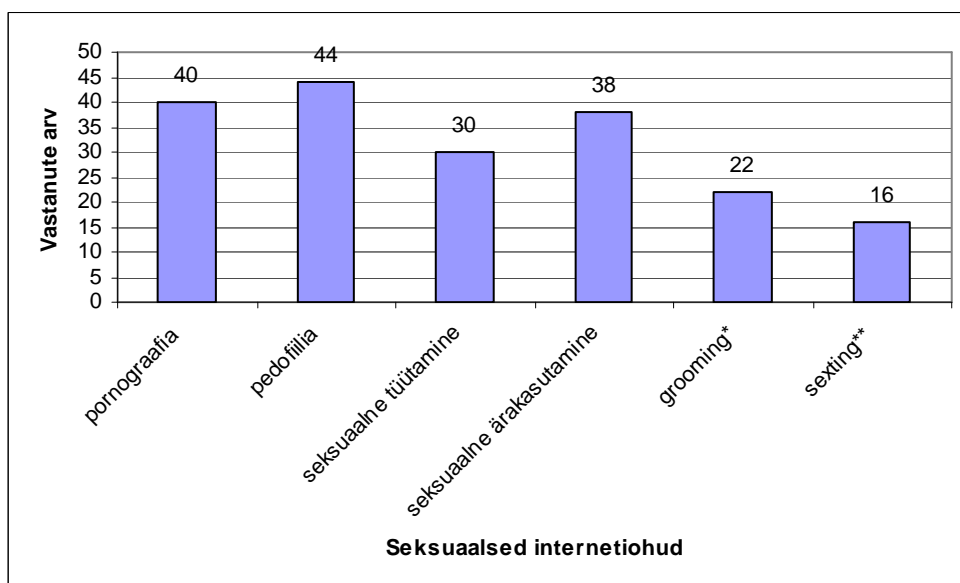
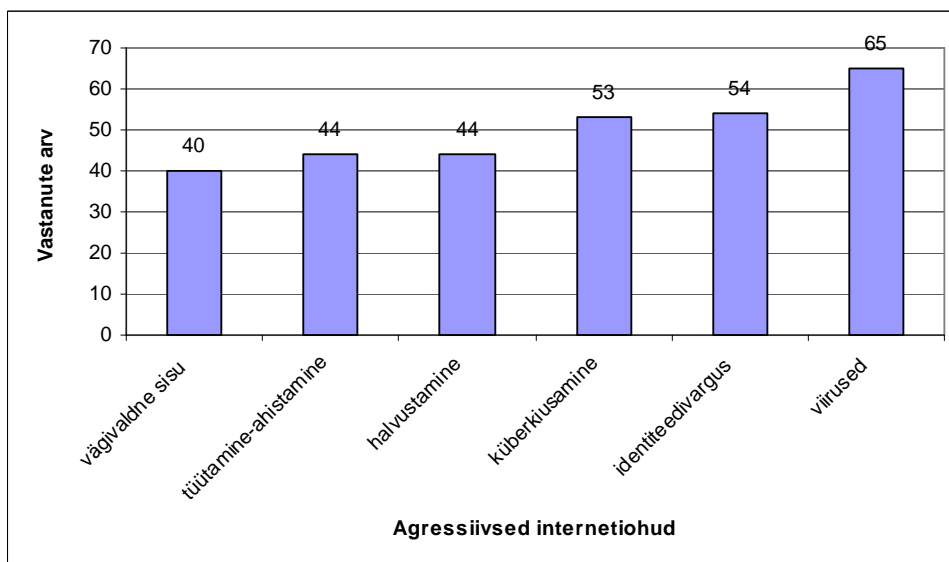
muu (täpsustage):

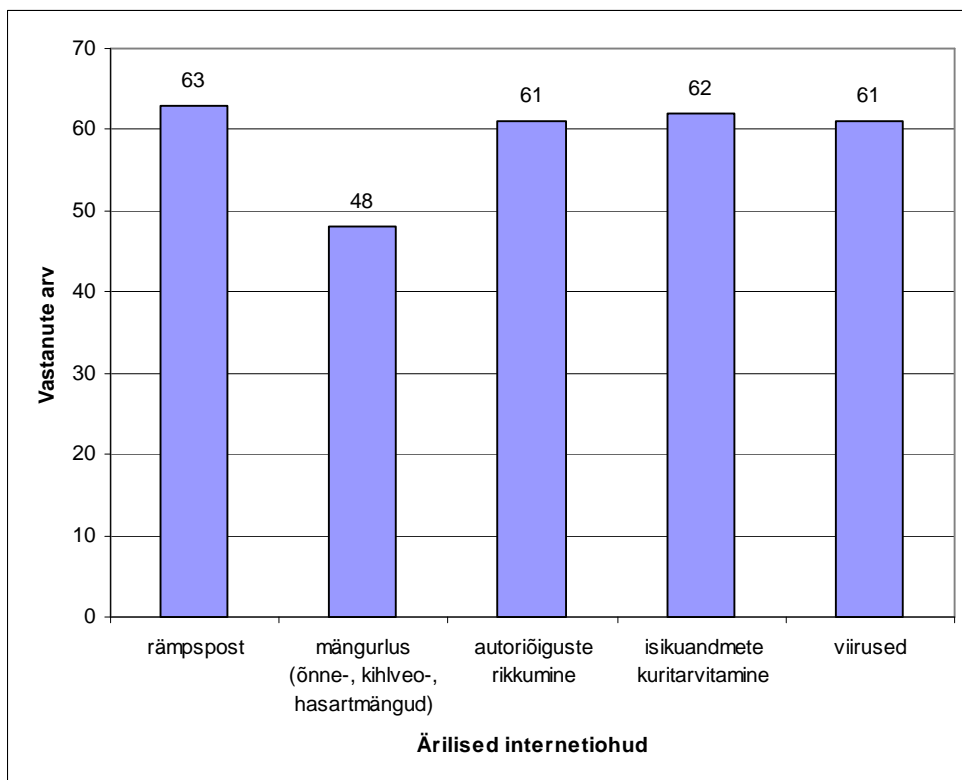
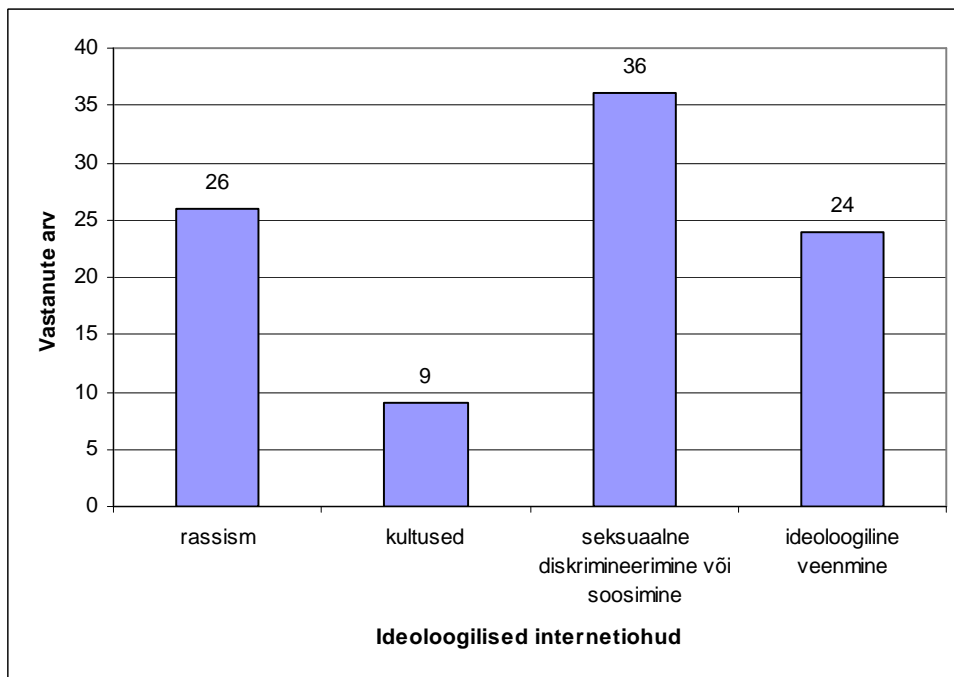
7. Hinnake viiepallisüsteemis, kas teemakäsitlust allikates on piisav?
1 - teemakäsitluses on suured puudujäägid, 5 - teemakäsitlus on täiesti piisav.
8. Mis on Teie hinnangul oluline internetiohutuse tunnikava loomisel?
9. Kui soovite täiendada seda küsitlust, siis palun kirjutage oma soovid ja kommentaarid siia:

Täna!

Lisa 3

Küsitluse tulemused agressiivsete, seksuaalsete, ideoloogiliste ja äriliste internetiohtude kohta

Lisa 4

Tunnikavad

Informaatika tunnikava: seksuaalsed internetiohud

Tunde 1

Sihtgrupp III kooliaste

Autor Marju Marjak, Tõstamaa Keskkool

Tunni eesmärgid Seksuaalsete internetiohtude teadvustamine veebikeskkonna kasutamisel. Funktsionaalse lugemisoskuse arendamine.

Õpioskused Õpilane teab seksuaalseid internetiohtusid ja oskab neid nimetada. Õpilane tajub ohuolukorda, kui puutub kokku seksuaalse ohuga ja oskab adekvaatselt käituda. Oskab uusi teadmisi graafiliselt rakendada. Oskab osaleda paaristöös.

Mõisted pornograafia, seksuaalne tüütamine, seksuaalne ärakasutamine, pedofiilia, *sexting*, *grooming*.

Õpilaste eelteadmised ja –oskused teemat pole varasematel informaatikakursustel käsitletud; õpilasel on antud koomiksi loomise oskus.

Eelnevad tegevused

Õpetaja töölehe vormistamine (veebileht, blogi, tekstidokument vms), vajadusel karistusseadustiku § 141, 142, 143, 145, 146, 177, 177¹ 178, 178¹, 179 ülevaatamine.

video avamine - ootelepanek kogu klassile näitamiseks.

Õpilased konto olemasolu blogi või e-portfolio sissekande tegemiseks (vastused, eneserefleksioon).

Vajalikud materjalid, vahendid, tarkvara ja veebiaadressid

internetiühendusega arvutid, projektor, kõlarid

video: <http://www.youtube.com/watch?v=sslTmbHSJsI&feature=related>

tagavara

<http://www.youtube.com/watch?v=n2Z48UcTdQo&feature=related>

koomiksi loomine: <http://www.makebeliefscomix.com/Comix/>

tekstid: veebileht, blogi või fail

videoks:

Tunni käik

Aeg	TUNNI OSAD Õpetaja tegevused	Õpilase tegevused	Märkused
2,5	Tere! Täna tunni sissejuhatamiseks vaatame videot (<i>video pikkus 1.56</i>). Häälestamine: video:		
2	Mis Teie arvates võiks tänase tunni teema olla? Tänase tunni teema on internetiohud. Ohte, millega internetis kokku võib puutuda, on mitmeid. Seekord käsitleme seksuaalseid ohtusid.	Video vaatamine Õpilased vastavad	
3	Lugemiseelne: Milliseid ohtusid teate? Vastuste kirjutamine tahvlile. Vajadusel küsida suunavaid küsimusi, nt "Kas olete kokku puutunud nn türklastega?" jms. Mõisted on omavahel väga tihedalt seotud, selgitada, mis on mis. Täiendada peale juttude läbilugemist (uued mõisted <i>grooming</i> ja <i>sexting</i>).	Õpilased vastavad	

	<p>Karistamine vastavalt karistusseadustiku § 141, 142, 143, 145, 146, 177, 177¹ 178, 178¹, 179.</p> <p><u>Seksuaalne ärakasutamine</u> - sugulise kire vägivaldne rahuldamine suguühendusest erineval viisil või vägistamine (vägivaldne inimese tahte vastaselt temaga suguühendusse astumine või kui on ära kasutatud isiku seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama) või suguühendusele sundimine (inimese tahte vastaselt temaga suguühendusse astumine, kui on ära kasutatud kannatanu sõltuvust süüdlasest). Kehtib kõigile, alaealise ärakasutamisel karistus suurem.</p> <p><u>Pornograafia</u> - seksuaalset erutust taotlev seksuaalvahekorra ja sellega seonduva kujutamine, karistused alaealise ja lapsealise kasutamisel. Mõiste "lapsporno".</p> <p><u>Seksuaalne tüütamine</u> - lapsealise seksuaalne ahvatlemine on karistatav, 14-17aastate puhul lõppe märk seksuaalne ärakasutamine. Tuua nn türklaste näide.</p> <p><u>Pedofiilia</u> - seksuaalne kiindumus lastesse, lapsealise seksuaalne tüütamine ja ärakasutamine.</p> <p><u>Grooming</u> (tuleneb ingliskeelsest sõnast <i>groom</i>, mis tähendab peigmeest) - protsess, milles täiskasvanu püüab võita lapsealise usaldust side- ja infotehnoloogiliste vahendite abil seksuaalse ärakasutamise ja seksuaalse kuritarvitamise võimaluse loomiseks.</p> <p><u>Sexting</u> (tuleneb sõnadest <i>sex</i> ja <i>texting</i> - tekstisõnumite saatmine) - seksuaalse sisuga tekstide, piltide ja videote postitamine.</p>		
1	Järgmiseks loe läbi küsimused, aega 1 minut. (Küsimuste vastused tuleb vormistada e-kirja/blogisse/e-portfoliole, õpetaja täpsustab).	Küsimuste lugemine.	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Miks saab Egle politseinik Sigritilt kiita? 2. Miks Indrek hüüatab "Pornograafia!" 3. Leia tekstidest 3 lauset või lauseosa, kust või kellelt saab probleemi korral abi. 4. Vali üks mõiste ja selgita oma sõnadega: <i>sexting</i>, <i>grooming</i>. 		
9	Lugemisaegne: teksti lugemine, aega 9 minutit.	Teksti lugemine.	
8	Lugemisjärgne: vastuste vormistamine.	Kontosse logimine, vastuste vormistamine	
4,5	Tahvlil olevate ohtude täiendamine. Arutelu - ohtude ülekordamine, selgitamine, karistused, abi saamine. Mõisted on omavahel väga tihedalt seotud, selgitada, mis on mis.	Arutelu	
2	Kokkuvõte (õpitu kinnistamine):	Õpilane vastab	
9	Vastuste kontrollimine, vajadusel arutelu/selgitamine. Loo naabriga teemakohane kolme paneeliga koomiks keskkonnas http://www.makebeliefscomix.com/Comix/ Saada koomiks õpetaja antud aadressile. Koomiksile esitlemine.	Paaride moodustamine, koomiksi loomine ja saatmine	
4	Eneserefleksioon: Mida uut said teada? Kuidas uued teadmised mõjutavad Sinu toiminguid internetis?	Sobivasse keskkonda sisselogimine ja vastuste vormistamine.	

Hindamine Suuline hinnang ja tunnitöö hindamine (vastused, koomiks).

Tekstid

Õppetund kogu eluks

On reede. Ootan emaga politseimajas. Sündmus, mis mind siia tõi, sai alguse nädal tagasi, mil tähistasin 13. sünnipäeva. Olin üllatunud – sain nüüd vanematelt loa FB-sse konto teha, sest reeglid ei luba noorematel seda keskkonda kasutada. Vanemad nõuavad reeglite täitmist ja minu „Aga teistel on“ neile korda ei läinud. Koolist koju jõudnud, asusin kohe arvuti taha. Seoses MSNi kasutamisega teadsin, et oma pärisnime ja isikuandmeid ei tasu kirja panna. Samuti kasutasin sisselogimiseks mitteametlikku e-posti aadressi. FB õnnitlejate seas oli ka üks poiss, keda ma ei tundnud, aga ta oli nii soe ja siiras, et lisan ta sõbraks ning hakkasime pikemalt vestlema. Ta oli ikka täiesti erinev meie klassi poistest. Kui need oskavad ainult nõmedaid pilte ja roppusi saata, siis Tema sain rääkida nii huvitavatel teemadel. Aga Tema pärast ma politseis olengi.

Uks avaneb ja meid kutsutakse sisse. Peale ema tehtud lühikokkuvõtet soovib politseinik Sigrít mu kontot näha.

„Tore, Egle, et sa pole oma õiget täisnime kirjutanud ja profiili isiklikku infot lisanud!“ kiidab Sigrít. „Aga muudame nüüd privaatsuseadega ka ära – hetkel näevad kõik inimesed su andmeid ja võivad sinuga ühendust võtta.“

„Teiseks – seksuaalse sisuga tekstide, piltide ja videote postitamist nimetatakse *sexting*uks. „Ja kolmandaks...“ Ma ei lubanud tal lõpetada ja vastasin kohe: „Ma ei tea, miks ma nii mõtlematu olin ja Thomasele selle rannapildi saatsin! Ta hakkas seepeale ähvardama, et kui ma talle endast alasti pilti ei saada, siis näevad kõik mu sõbrad varsti seda rannapilti ja meie vestlusi ka. Kas ta on pedofiil?“

„Suure tõenäosusega,“ tõdes Sigrít, „hea, et sa sellest kohe emale rääkisid ja ta mulle helistas. Alla 14-aastase sellisel moel ärakasutamine täiskasvanu poolt on seadusega keelatud.“ „Jah, see on piinlik õppetund kogu eluks. Kas mu pilt levib nüüd igavesti internetis?“

„Paraku küll.“

Ära usu hundi juttu!

Kristo ja Indrek jalutavad palli põrgatades staadioni poole.

„Need türklased on ikka nõmedad küll.“

„Mul pani üks kohe veebikaamera tööle ja hakkas ennast rahuldama.“

„Huvitav, kas selline seksuaalne tüütamine on karistatav?“

„See noorsoopolitseinik, kes koolis rääkimas käis, soovitas uurida karistusseadustikku.“

„Vaata, Indrek, see noorsoopolitseinik käis koolis internetiohtudest rääkimas.“

„Seal olid küll nõmedad näited. Kes küll nii loll on ja selliste asjadega kaasa võiks minna?“

„Kas sul on meeles, kuidas ta nimetas seda, kui sul tekib täiskasvanuga internetisuhe ja siis saadakse kokku ja ..“

„*Grooming* - sa mõtled seda? Eesmärgiks on seksuaalne ärakasutamine või seksuaalseks kuritarvitamiseks võimaluse loomine?“ tsiteerib Indrek püüdliselt politseiniku juttu.

Tekib paus.

„Oi, mees-mees. Kõlab küll nagu seksuaalne ärakasutamine, aga sa oled 16 ja olid vabatahtlikult nõus. Politseinik ütles, et see karistusseadustiku alla ei käi. Selleks peab noorem kui 14 olema.“

„Aga kui seda filmiti?“

„Pornograafia! See on küll karistatav. Kuidas see üldse juhtus?“

Kristo jutustab sõbrale: „Kui Siret mu maha jättis, olin mustas masenduses. FB-s tekkis uus tutvus. Ta ütles, et on 21, aga pildi peal nägi välja nagu 18. Siretist lahkumine oli väga valus, esimene tõeline armastus ikkagi. Jagatud mure on pool muret ja Katre lohus hästi, pani mu naeratama. Köhklesime mõlemad, sest internetikohtingute kurbadest kogemustest on palju juttu olnud. Aga leppisime ikkagi kohtumise kokku: esmalt saime raamatupoes kokku, kuhu võtsime mõlemad sõbra kaasa. Kõik oli nii super ja leppisime järjest uusi kohtumisi kokku. Viimasel korral kutsus ta mind enda juurde. Kõik oli tore, aga nüüd saatis ta mulle sõnumi ja klipi filmist.
 „Kristo, nüüd on küll politseisse minek!“

Koomiksi loomise keskkonna ekraanipilt ja selgitused

The screenshot shows a comic creation software interface. At the top, there are input fields for "NAME YOUR COMIX" and "AUTHOR'S NAME". The main workspace contains a comic panel with a character and a palm tree, with a speech bubble saying "Tere päevasti!". To the left is a toolbar with icons for "Print/Email", "Move", "Scale", "Bring to Front", "Flip", "Delete", and "Start Over". Below the toolbar is a "CHOOSE EMOTION" section with a grid of character faces. To the right is a "NEW FEATURE!" section with "8 TALK BALLOONS", "8 THOUGHT BALLOONS", and "25 OBJECTS" (including a mobile phone). A "NEXT" button is on the far right. Three callout boxes provide additional information:

- Objektide lisavalikud:** A callout pointing to the "CHOOSE EMOTION" grid.
- Tegelaskujud:** A callout pointing to the character faces in the "CHOOSE EMOTION" grid.
- Jutu ja mõtetullid Lisaasjad Koomiksi suurus Tagataustavärv:** A callout pointing to the "NEW FEATURE!" section.

Objekti võimalused:
 prindi/saada e-kirjaga
 liigutamine
 suuruse muutmine
 järjestamine
 peegeldamine
 kustutamine
 alusta uuesti

Informaatika tunnikava: agressiivsed internetiohud

Tunde 1

Sihtgrupp III kooliaste

Autor Marju Marjak, Tõstamaa Keskkool

Tunni eesmärgid Agressiivsete internetiohtude teadvustamine veebikeskkonna kasutamisel. Funktsionaalse lugemisoskuse arendamine.

Õpioskused Õpilane teab agressiivseid internetiohtusid ja oskab neid nimetada. Õpilane tajub ohuolukorda, kui puutub kokku agressiivse ohuga ja oskab adekvaatselt käituda.

Mõisted identiteet, identiteedivargus, küberkiusamine, agressiivsus.

Õpilaste eelteadmised ja –oskused Teemat pole varasematel informaatikakursustel käsitletud.

Eelnevad tegevused

Õpetaja töölehe vormistamine (veebileht, blogi, tekstidokument vms).

Õpilased konto olemasolu blogi või e-portfolio sissekande tegemiseks (vastused, eneserefleksioon).

Vajalikud materjalid, vahendid, tarkvara ja veebiaadressid

internetiühendusega arvutid, projektor, kõlarid

video 1: <http://www.youtube.com/watch?v=CWUtywfwMw&feature=fvwrel>

video 2:

http://www.youtube.com/watch?v=leiezdsKUSs&feature=player_embedded

video 3: <http://www.youtube.com/watch?v=ek6mKV4k7u4>

tekstid: veebileht, blogi või fail

Tunni käik

Aeg	TUNNI OSAD Õpetaja tegevused	Õpilase tegevused	Märkused
5	Tere! Täna tunnis käsitleme agressiivseid internetiohtusid. Häälestamine: Mis Teile esimesena mõttesse tuleb, kui kuulete sõna "agressiivsus"? Mõrksõnade vormistamine tahvlile. Videod: 1 (agressiivsus, pikkus 1.32), 2 (internetis kiusamine, pikkus 1.01), video 3 (identiteedivargus, pikkus 1.07)	Õpilased ütlevad oma mõtteid	
3 5	Lugemiseelne: vaata artiklite pealkirju ja arva, millest tuleb juttu. Tahvlile juurde kirjutada, olemasolevad alla joonida. Looge blogisse sissekanne, kus 1. kirjutage, mida juba tead selle teema kohta, 2. mida tahad teada ja 3. mida said teada. (TTS-meetod) (Võib vormistada tekstiredaktorisse tabelina, sel juhul e-kirjaga saatmine, või kasutada veebipõhist kontoritarkvara ja fail välja jagada)	Õpilased vastavad Blogisse sissekande loomine.	
	Pealkirjad: <i>Vägivaldsed mängud teevad noored agressiivseks</i> <i>Identiteedivarguse eest saab karistada kuni kolmeaastase vangistusega</i> <i>Küberkiusamine puudutab veerandit koolilastest</i> Lisainfo: identiteedivargus - keegi kasutab mingil moel ära sinu isikuandmeid/isiklikke fotosid, nt teeb sinu andmetega konto mõnda suhtluspotraali.		

10	Lugemisaegne: artiklite lugemine, aega 10 minutit.	Artiklite lugemine.	
8	Lugemisjärgne: "Mida sain teada" osa vastamine.	Vastuse vormistamine.	
8	Kokkuvõte (õpitu kinnistamine): Ühine arutelu, võrdlemine, täiendamine (teise värviga).	Vastamine.	
5	Eneserefleksioon: Mida uut said teada? Kuidas uued teadmised mõjutavad Sinu toiminguid internetis?	Sobivasse keskkonda sisselogimine ja vastuste vormistamine.	

Hindamine Suuline hinnang ja tunnitöö hindamine.

Artiklid

Küberkiusamine puudutab veerandit koolilastest

Teelemari Loonet 21.08.2010 (Allikas: <http://www.tarbija24.ee/?id=302461>)

USAs tehtud uuringu järgi on tervelt veerand kooliõpilastest küberkiusamist tunda saanud. Selline nimetus on antud ahistavale käitumisele, mis saab teoks tehnoloogia vahendusel, kirjutab Healthday.

Levinumateks küberkiusamise vahenditeks on e-kirjad, tekstisõnumid, mobiiltelefonid ja interneti suhtlusportaalid.

Indiana ülikoolis nõustamist õpetav Bridget Roberts-Pittman seletab: «Küberruumis suhtlemine tundub anonüümsem ja jätab mulje, et kiusemise toimepanija vastutab oma tegude eest vähem. Tänapäeva lapsed on tehnoloogiast nii läbi imunud, et nad ei pruugi isegi aru saada, et selline käitumine on tõsine probleem.»

Ta lisas, et vanemad peaksid lastele teada andma, et küberkiusamisega saab võidelda, pöördudes politsei poole või paludes suhtlusportaalidel solvav materjal maha võtta.

Vägivaldsed mängud teevad noored agressiivseks

Vilve Torn 23. aprill 2009 (Allikas: <http://www.epl.ee/artikkel/466366>)

Vägivaldsete arvuti- ja videomängude mängimine suurendab oluliselt noorte agressiivsust, selgus ameeriklaste ja jaapanlaste esimesest pikaajalisest koostööuuringust.

Noorte vägivaldsust ja agressiivsust uuriti katse algushetkel ja kolme kuni kuue kuu möödudes.

Kui vägivaldseid mängu mängivaid noori võrreldi eakaaslastega, kes neid ei harrastanud, selgus, et juba selle aja jooksul oli nende käitumine muutunud agressiivsemaks. Mida rohkem noor mängis, seda suuremaks oli muutunud ka agressiivsus. Teiste löömine, tõukamine või muu füüsiline ründamine oli suurenenud.

Teadlased peavad oluliseks, et tulemused olid nii Jaapanis kui ka Ameerikas ühesugused, kuigi riikide kultuur ja ühiskond on väga erinev. Nende arvates on vägivaldsete mängude mängimine inimese agressiivsemaks muutumisel suur riskitegur.

Identiteedivarguse eest saab karistada kuni kolmeaastase vangistusega

Martti Kass 21.11.2009 (Allikas: <http://www.postimees.ee/?id=191122>)

Kehtima hakanud karistusseadustiku paragrahvi "Teise isiku identiteedi ebaseaduslik kasutamine" alusel võib internetis vale nime all esinemine tuua karistuseks rahatrahvi või kuni kolme aasta pikkuse vangistuse.

Paragrahvis § 157² on isiku nõusolekuta tema andmete kasutamistena loetletud isikuandmete edastamine, kasutamine või nendele juurdepääsu võimaldamine eesmärgiga varjata kuritegu või luua teise isikuna esinemise teel temast teadvalt ebaõige ettekujutus.

«Seega kui keegi on loonud teise isiku nimele näiteks konto või profiili veebikeskkonnas, mis on kahjustanud selle isiku huve või õigusi, siis on võimalik alustada kriminaalmenetlust ning isikut selle teo eest karistada,» selgitas justiitsministeeriumi pressinõunik Diana Kõmmus.

Kõmmuse sõnul peaks inimene kindlasti politseisse või prokuratuuri avalduse tegema, kui ta leiab, et tema õigusi või huve on kahjustatud.

Informaatika tunnikava: ärilised internetiohud

Tunde 1

Sihtgrupp III kooliaste

Autor Marju Marjak, Tõstamaa Keskkool

Tunni eesmärgid Äriliste internetiohtude teadvustamine veebikeskkonna kasutamisel. Funktsionaalse lugemisoskuse arendamine.

Õpioskused Õpilane teab ärilisi internetiohtusid ja oskab neid nimetada. Õpilane tajub ohuolukorda, kui puutub kokku ärilise ohuga ja oskab adekvaatselt käituda. Õpilane oskab avaldust täita.

Mõisted rämpspost, mängurlus, autoriõiguste rikkumine, isikuandmete kuritarvitamine, kelmus, viirused.

Õpilaste eelteadmised ja –oskused Teemat pole varasematel informaatikakursustel käsitletud; tekstiredaktori (MS Word, OO Writer vms) kasutamisoskus (joondamine, vajadusel laadi ja veeriste muutmine, salvestamine); faili saatmine korrektse e-kirjaga.

Eelnevad tegevused

Õpetaja töölehe vormistamine (veebileht, blogi, tekstidokument vms), eesti keele õpetajaga kokkuleppe tunni lõimimiseks.

Õpilased konto olemasolu blogi või e-portfolio sissekande tegemiseks (vastused, eneserefleksioon).

Vajalikud materjalid, vahendid, tarkvara ja veebiaadressid

internetiühendusega arvutid, , projektor

avalduse näidis

pilt: (Allikas: <http://opportunitiesbusiness.net/tag/selling-strategies/>)

tekstid: veebileht, blogi või fail

Tunni käik

Aeg	TUNNI OSAD	Õpilase tegevused	Märkused
1	Õpetaja tegevused		
1	Tere! Täna käsitleme ärilisi internetiohtusid.		
1	Häälestamine: Vaadake pilti (näidata seinale, vormistada töölehele vms) ja öelge, millised emotsioonid Teil pilti vaadates tekivad?	Õpilased ütlevad oma mõtteid.	
4	Milliseid ärilisi internetiohte oskate nimetada, kuidas see ohustab? Vastused vormistada tahvlile, vajadusel kommenteerida (kui ei osata öelda, kuidas ohustab) ja täiendada (kui ei osata kõiki ohte välja tuua: rämpspost, mängurlus, autoriõiguste rikkumine, isikuandmete kuritarvitamine, kelmus, viirused).	Õpilased nimetavad ohte.	

4	Lugemiseelne: tutvume avalduse näidisega. Õpetaja selgitab avalduse osad, toob näiteid.	Avaldusega tutvumine	
4	Lugemisaegne: Loe esmalt läbi politsei- ja piirivalve soovitusel, kuidas IT-kuriteo ohvriks sattumise puhul käituda. Aega 4 minutit.	Lugemine.	
7	Järgmiseks loe läbi, neli juhtumit, aega 7 minutit.	Lugemine.	
10	Lugemisjärgne: vali neist meelepärane ning tuginedes politsei- ja piirivalve soovitustele täida avaldus.	Vastuse vormistamine.	
7	Kokkuvõte (õpitu kinnistamine): Õpilased vahetavad omavahel avaldusi ja kontrollivad, vajadusel kirjutavad teise värviga juurde.	Kaasõpilase töö kontrollimine.	
3	Millest on ohtu sattumise korral abi ja kuhu ning kuidas tuleb pöörduda?	Vastamine.	
5	Eneserefleksioon: Mida uut said teada? Kuidas uued teadmised mõjutavad Sinu toiminguid internetis?	Sobivasse keskkonda sisselogimine ja vastuste vormistamine.	

Hindamine Suuline hinnang ja tunnitöö hindamine, hinne eesti keele tundi (lõimimine).

Avalduse näidis

	Avalduse kirjutaja andmed (aadress, telefon, isikukood, e-post jms)
Avalduse saaja andmed (nimi/amet, asutus, aadress)	
	kuupäev
AVALDUS	
Sisu	
.....	
.....	
Avalduse kirjutaja allkiri	
Avalduse kirjutaja nimi	

Tekstid

Politsei- ja Piirivalveamet soovitab:

Teadmiseks IT kuriteo ohvrile

Kui oled sattunud IT kuriteo ohvriks, teavita sellest võimalikult ruttu politseid. IT kuritegude puhul on alati määrava tähtsusega aeg - mida kiiremini saab politsei teada toimunud kuriteost, seda suurem on lootus saada kätte teo toimepanija. Konto ebaseadusliku kasutamise korral teavita sellest kohe ka portaali pidajat.

Avalduses politseile pane kindlasti kirja järgmised asjaolud:

- Enda andmed: eesnimi, perekonnanimi, isikukood ja postiaadress.
- Sündmuse toimumise aeg ja koht - kirjelda juhtunut võimalikult täpselt. Kirjuta portaali, süsteemi vms nimi, e-maili aadress, konto, mida on kasutatud ebaseaduslikult või mis on teie nõusolekuta teie kohta loodud jne.

- Info võimaliku teo toimepanija kohta - juhul, kui oletatav teo toimepanija on teid eelnevalt ähvardanud või lubanud sellise teo toime panna, siis kirjuta selle isiku kohta võimalikult palju andmed (nimi, aadress, telefoninumber, MSN-i/e-maili aadress, portaali kasutajakonto jne).
- Lisamaterjal avalduse juurde - kui on oletatava teo toimepanijaga eelnevalt toimud kirjavahetus või olete suhelnud virtuaalkeskonnas (nt jututuba, MSN, rate, orkut vms), lisage vestluste/kommentaare väljatrukk. Samuti säilitage need kirjad oma arvutis/portaali kasutaja konto juures/e-maili kontol - politsei vajab seda olulist tõendusmaterjali kuriteo lahendamiseks.

Kui arvutisse on jäänud mingeid jälgi antud kuriteo toimepanemise kohta (nt viirust sisaldav e-mail vms), siis palun säilitage see igal juhul. Arvuti tuleb küll viirusest puhastada, aga laske palun enne politseil tõendid arvutist kokku korjata. (*Allikas: <http://politsei.ee/et/nouanded/it-kuriteod>*)

Juhtum 1: Tiiu on mures Kadri internetipõhiste kaardimängude sõltuvusest. Kadri kurtis sõbrannale, et ta on kõik vabalt kättesaadavad mängud täielikult läbi mänginud ning need ei tekita enam hasarti. Tasuliste mängude mängimiseks on vaja aga krediitkaarti, mida tal ega ta vanematel pole. Nädalavahetusel Tiiul külas olles nägi Kadri peeglilaua pereisa Mati krediitkaarti ja libistas selle endale taskusse. Kui Tiiu isa järgmisel hommikul internetipanka läks, leidis ta oma krediitkaardi limiidi nullis.

Juhtum 2. Tädi Eva soovis osta uue fööni. Internetis surfates leidis ta endale sobiva mudeli, mille hind oli meeldivalt soodne. Föönimüüja Katja Valgast tundus usaldusväärne. Eva kontrollis teda googeldades. Tädi kandis raha müüja arvele. Föön pidi saabuma kahe nädala jooksul. Möödunud on viis nädalat, aga fööni pole ikka veel ning müüja telefon ei vasta. ("Targalt Internetis" ainetel)

Juhtum 3. Leena vanemad Siiri ja Toomas palusid tütre kindluse mõttes seadistada MSNi konto nii, et kõik vestlused salvestatakse arvuti kõvakettale eraldi kausta. Tüdruku klassivennad ja klassiõed saatsid naljaviluks teineteisele MSNi kaudu *keyloggereid* (ehk klahvinuhk, viirus). Selle tulemusena sai Mart sisse Leena vanemate e-postkastidesse ja kustutas sealt ära kõik kirjad ning saatis aadressiraamatus olevatele aadressidele halvustava ja seksuaalse alatooniga e-kirja. ("Targalt Internetis" ainetel)

Juhtum 4. Triinu, Liina, Andres, Taaniel ja Janno salvestasid Taanieli suure venna Priidu kodustuudios mitu nädalat uut lugu. Priit aitas neid lahkesti ja ka filmis sõpruskonda mälestusteks. Koolibänd sai lõpuks valmis hea loo ning pani selle üles MySpace.com lehele. Mõne kuu pärast kuulevad sõbrad oma lugu Eurovisiooni lauluvõistlusel neile tundmatu artisti esituses. ("Targalt Internetis" ainetel)

Kasutatud materjal

Targalt Internetis (s.a.) Õppematerjalid, lk 10, 12

<http://www.targaltinternetis.ee/wp-content/uploads/2011/01/Targalt-internetis-%C3%B5ppematerjalid1.pdf> [2011.04.04]

Informaatika tunnikava: ideoloogilised internetiohud

Tunde 1

Sihtgrupp: III kooliaste

Autor: Marju Marjak, Tõstamaa Keskkool

Tunni eesmärgid ideoloogiliste internetiohtude teadvustamine veebikeskkonna kasutamisel. Funktsionaalse lugemisoskuse arendamine.

Õpioskused Õpilane teab ideoloogilisi internetiohtusid ja oskab neid nimetada. Õpilane tajub ohuolukorda, kui puutub kokku ideoloogiliste ohuga ja oskab adekvaatselt käituda. Oskab töötada grupis ning esitleda grupitöö tulemust. Õpilane oskab kasutada sõnaraamatut ja otsimootorit ning hindab teabeallika sobivust.

Mõisted: rassism, kultused, seksuaalne diskrimineerimine, ideoloogiline veenmine.

Õpilaste eelteadmised ja –oskused Teemat pole varasematel informaatikakursustel käsitletud.

Eelnevad tegevused

Õpetaja: töölehe vormistamine (veebileht, blogi, tekstidokument vms), esitluse loomine (pildid, mõisted).

Õpilased: konto olemasolu blogi või e-portfolio sissekande tegemiseks (vastused, eneserefleksioon).

Vajalikud materjalid, vahendid, tarkvara ja veebiaadressid:

internetiühendusega arvutid, projektor

esitlus

Pildid:

(1) my.opera.com/bergedorfer/albums/showpic.dml?album=337349&picture=6773700

(2) rj-whenlovecomestotown.blogspot.com/2008/09/music-and-arts-as-way-of-prayer.html

(3) nostarch.com/cult_mac.htm

(4) obrobka-drewna.pl/

tööleht: veebileht, blogi või fail

õpilaste blogi/e-portfolio konto

programm esitluste loomiseks

Tunni käik

Aeg	TUNNI OSAD Õpetaja tegevused	Õpilase tegevused	Märkused
4	Tere! Täna tunnis käsitleme ideoloogilisi internetiohtusid. Häälestamine: Esitlus: piltide vaatamine - mis mõtted tekivad?	Õpilased ütlevad oma mõtteid.	
4	Lugemiseelne: Esitluse jätk: vaata mõisteid ideoloogia, rassism, kultused, diskrimineerima, veenma - mida need sulle ütlevad? (kas oled kuulnud, tead midagi jne)	Mõistetega tutvumine, vastamine.	
	Ideoloogia - korrastatud ideedekogum, mille kindlaid väärtusi järgitakse ja propageeritakse. Rassism - halvustav suhtumine teisest rassist, rahvusest ja kultuurist inimestesse. Kultus - jumaldav austamine, sellega seotud kombed v käitumismoodid. <i>Antiikajast on teada, et kultus tähendas jumalate, vaimude, surnute ja kuningate austamist ning sellega seoses olevate tavade, kommete järgimist. Usuti ka, et kultustoimingute õigest sooritamisest sõltub kogukonna saatus. Kultuste eest hoolitsemine oli iseenesest mõistetav. Täna päeval on meie ühiskonnas maad võtnud hoopiski teistsugused kultused (Jukkum 2006).</i> Diskrimineerima - kellesegi halvemini suhtuma, kedagi kõrvale tõrjuma. Veenma - kellelegi oma arvamust, tõekspidamisi vms. sisendada, kedagi uskuma panema.		

10	Lugemisaegne: Õpilased jagunevad kolmeks ja loosivad mõiste "rassism", "kultus", "diskrimineerimine" vahel. Õpilased otsivad loositud mõistele selgituse, näited (nt milliseid maailma vallutanud kultusi on) ja illustratsiooni. Kasuta www.eki.ee keelekogusid ja otsimootorit (hoidu vikipeediast). Õpetaja käib klassis ringi, abistab õpilasi.	Liikumine klassis Mõistetele vastuste, näidete ja illustratsioonide otsimine	
10	Lugemisjärgne: Õpilased loovad esitluse. Õpetaja käib klassis ringi, abistab õpilasi.	Esitluse loomine	
12	Kokkuvõte (õpitu kinnistamine): Esitluste tutvustamine kaaslastele. Arutelu. Õpetaja selgitab juurde, toob näiteid.	Esitluste kaitsmine, arutelu.	
5	Eneserefleksioon: Mida uut said teada? Kuidas uued teadmised mõjutavad Sinu toiminguid internetis?	Postkasti vms sisselogimine ja vastuste vormistamine.	

Hindamine: suuline hinnang ja grupitöö hindamine.

Kasutatud materjal

Jukkum, Kertu (2006) Tänapäeva kultused

<http://buduaar.ee/Article/article/tanapaeva-kultused> [2011.04.04.]

(1)

(2)

(3)

(4)

(1) - rassism, (2) - usuhullus (kultus), (3) - kultus, (4) - seksuaalne (naiste) diskrimineerimine

Lisa 5

Õpilaste loodud koomiksid

WWW.MAKEBELIEFSCOMIX.COM

Pervert trussik.

Caisy ja Kristiina

This comic strip was created at MakeBeliefsComix.com. Go there to make one yourself!

WWW.MAKEBELIEFSCOMIX.COM

kalevipoeg

Innu & Kris

This comic strip was created at MakeBeliefsComix.com. Go there to make one yourself!